

Gimnazija Celje – Center

FORMALNE IN NEFORMALNE SANKCIJE NA GIMNAZIJI CELJE – CENTER

Avtorica:

Tjaša Turnšek, 4. letnik

Mentor:

Sergej Vučer, prof. soc

Mestna občina Celje, mladi za Celje

Celje, 2011

ZAHVALA:

Najprej bi se rada zahvalila mentorju, profesorju sociologije Sergeju Vučerju za njegovo pomoč, potrpežljivost pri nastajanju moje raziskovalne naloge. Zahvaljujem se delavcem gimnazije Celje – Center, da so si vzeli čas in odgovorili na vprašanja, ki so bila potrebna za zaključek raziskovalne naloge. Poleg tega pa se zahvaljujem tudi svojim staršem, da so mi stali ob strani in me motivirali.

KAZALO

POVZETEK	4
1. UVOD	5
1.1 OPREDELITEV PROBLEMA	5
1.2 HIPOTEZE	6
1.3 METODOLOGIJA	6
2. JEDRO	7
2.1 TEORETIČNI UVOD	7
2.2 ANALIZA ANKETNEGA VPRAŠALNIKA	9
3. ZAKLJUČEK	36
3.1 POVZETEK UGOTOVITEV IN OVREDNOTENJE HIPOTEZ	36
3.2 SUBJEKTIVNO VIDENJE RAZISKOVALNEGA PROBLEMA	38
4. VIRI IN LITERATURA	39
5. OPOMBE	40

POVZETEK:

Formalne obstoječe sankcije so neustrezne in brez prave funkcije, saj tretjina odklonskih oseb še vedno krši šolska pravila. Pojavlja se subjektivno podeljevanje sankcij in pa tudi nesankcioniranje dijakov z določenimi privilegiji. Razlog, da se profesorji izogibajo podeljevanju formalnih sankcij je tudi v tem, da to zahteva dolgo izpolnjevanje več stranskih formularjev, ki nikakor niso delo učiteljev. Vsekakor pa je profesorjem še vedno lažje napisati formalno sankcijo kot pa poiskati primerno alternativno sankcijo in poskrbeti, da se le ta tudi izvede. Posledično to pripelje do zelo malega odstotka izrekanja alternativnih sankcij, ki pa s strani dijakov prejemajo veliko podporo, saj menijo, da imajo alternativne sankcije večjo vzgojno težo. Anketiranci so mnenja, da mora alternativna sankcija zajemati javno opazno fizično delo, ki se dopolnjuje s prostovoljnim socialnim delom. Javno opazno delo pri delinkventih sproži še neformalno sankcijo s strani sovrstnikov in mimoidočih. Pri podeljevanju alternativnih sankcij je potrebno upoštevati specifike vsakega posameznika in se temu tudi prilagoditi, le tako bodo alternativne sankcije uspešne in bodo zagotavljale uspešno resocializacijo odklonskih dijakov.

Ključne besede:

odklonskost, družbeni nadzor, sankcije, resocializacija, birokratizacija

1. UVOD:

1. 1 OPREDELITEV PROBLEMA:

Vsaka družba oblikuje svoje vrednote in norme. Da so le te legitimne, mora obstajati soglasje članov družbe o vrednotah in normah in to imenuje vrednotno – normativni konsenz. Vrednote in norme so bistvene za človekovo socialno življenje, ker omogočajo učlovečenje, posameznika včlanjajo v družbo, hkrati pa na njih temelji tudi družbeni nadzor. Moja pozornost je pritegnila funkcionalnost odklonskih dejanj, kot jih omenja Durkheim v svojem razpravljanju o odklonskosti, delinkventnosti. Tisto, kar me zanima je predvsem ustrezno sankcioniranje pripadnikov določenega družbenega okolja, organizacije. Kako se oblikuje ustrezna sankcija in kako se pridobiva širši konsenz zanjo oziroma kako se legitimira. Po Durkheimu družba brez odklonskih dejanj ne more eksistirati, se pravi družbe brez delinkventnosti ni. Zato torej morajo obstajati institucije, ki izvajajo formalni družbeni nadzor, hkrati pa omogočajo obstoj določenega odstotka odklonskih dejanj. Poraja se mi vprašanje, kolikšen odstotek teh dejanj je nekje v mejah normale oziroma prispeva k ustrezni družbeni urejenosti in pojavljanju inovacij. Moja pozornost se bo usmerila predvsem na proučevanje šolskega okolja in obstoječih sankcij. V omenjenem okolju opazam določeno mero togosti pri podeljevanju sankcij. Opazno je tudi, da sankcije pogosto ne pripeljejo želenih rezultatov, posledic. Zanima me ali je zgolj dosledno izvajanje predpisanih sankcij tisto, ki preprečuje nadaljnja odklonska dejanja ali pa je potrebna določena mera fleksibilnosti, alternativnih pristopov. Poskušala bom odkriti v kolikšni meri bi se sankcije morale prilagajati posameznim odklonskim dejanjem, hkrati pa še vedno ohraniti objektivnost in splošnost. Pogosto je tudi opaziti, da je neformalen način sankcioniranja v šoli bolj učinkovit, zanima me zakaj, in kdaj je to tako. V svojem delu bom podrobno raziskovala obstoječe formalne in neformalne sankcije oziroma možnosti za spreminjanje obstoječih sankcij na gimnaziji Celje - Center. Omejila sem se na šolsko okolje, ker mi je poznano iz lastnih izkušenj in tako bo tudi moja sociološka imaginacija natančnejša. Sem mnenja in opazam, da danes obstoječe sankcije ne dosegajo namena, so zastarele in so predvsem same sebi namen, v smislu povečevanja administrativnega dela ter nastajanja številnih formularjev, obrazcev, s katerimi ne dosegamo večje stopnje racionalizacije, ampak zgolj omogočamo delo birokratskemu aparatu. Zanima me tudi namen sankcij, še zlasti v smislu vzgojne komponente. Poskušala bom odkriti, kaj je namen, smisel sankcioniranja, v bistvu kaj naj bi šolske sankcije sploh dosegale. Ali gre pri tem zgolj za omejevanje vedenja ali pa za usmerjanje v določene vedenjske vzorce, ki naj bi bili koristni širšemu družbenemu okolju. Zanima me, kako so se sankcije razvijale skozi družbo, ali obstaja več dimenzij sankcije in pa tudi posledice določenih sankcij. Kazen kot takšna ne obstaja zgolj zaradi nekakšnega maščevanja, revanšizma, ampak je njen namen vzgajati in preprečevati nadaljnja odklonska dejanja, ali pa celo omogočiti določeno stopnjo odklonskih dejanj, ki po Durkheimu prinašajo ne zgolj destruktivno deviantnost ampak tudi inovacije. Pri tem se mi postavlja vprašanje do kakšne mere preprečevati odklonska dejanja. S tega aspekta me bo zanimalo katera dejanja v šoli so odklonska v smislu nekreativnosti, neinovativnosti, katera bi lahko označili za inovativna in ali obstoječe sankcije delujejo enako na obe dve vrsti odklonskih dejanja – tako na inovativna in neinovativna. Preučila bom statistiko odklonskih dejanj na gimnaziji in poslušala pridobiti podatke o tem ali se nosilci odklonskih dejanja kljub sankcioniranju

vračajo v odklonskost in zakaj je tako. Zanima me tudi, ali so primeri, ki dokazujejo neustreznost oziroma ustreznost formalnega nadzora.

1. 2 HIPOTEZE:

Na temo moje raziskovalne naloge sem si postavila naslednje hipoteze, ki jih želim potrditi ali ovreči, pomagale pa mi bodo za nadaljnjo raziskovanje problema.

1. Izrekanje formalnih sankcij po šolskem pravilniku (opomin, ukor ipd.) ni učinkovito, saj odklonske osebe nadaljujejo z deviantnostjo.
2. Formalne sankcije bi bilo bolj smiselno dopolniti z alternativnimi sankcijami (družbeno koristna dela), saj bi imele vpliv na dijaka in bi zmanjšale njegovo deviantnost.
3. Sankcije so same sebi namen in zagotavljajo delo birokratom.
4. Tako inovativna in neinovativna odklonska dejanja so sankcionirana enako.

1. 3. METODOLOGIJA:

METODA SPRAŠEVANJA:

INTERVJU:

Kot metodo spraševanja sem izbrala intervju. Opravila sem strukturirani intervju s profesorico, psihologijo Heleno Maher Resinovič, ki je zaposlena na Gimnaziji Celje – Center. Za intervju sem se odločila, ker je profesorica zaposlena na gimnaziji že več let in ima izkušnje z odklonskimi dijaki. Smiselno se mi zdi opraviti intervju, ker ima profesorica dolgoletne izkušnje s podeljevanjem sankcij, tako formalnimi in alternativnimi. Poleg psihologinje sem opravila tudi intervju s knjižničarko gospo Tanjo Tratenšek in hišnikom gospodom Rajkom Gajškom. Z njima sem opravila intervju na temo, katera dela lahko sankcionirani dijaki opravljajo v knjižnici in pa v okolici šole.

ANKETA:

Anketo sem razdelila dijakom četrtil letnikov gimnazije. Izbrala sem njih, ker me zanima mnenje mojih vrstnikov in ker sem mnenja, da bodo anketo resno izpolnili. Morda bom z njihove strani prejela predloge za bolj učinkovito, alternativno sankcioniranje, ki bi se tudi lahko sprejelo in uvedlo na gimnaziji Celje – Center. Zanima me tudi njihov odnos do sankcij. Ali se jim zdijo primerne, funkcionalne, so potrebne sprememb ipd... Vsekakor ne bom dobila reprezentativnega vzorca, ker v anketo ni vključenih več starostnih skupin ali pripadnikov drugih kultur, ampak samo dijaki četrtil letnikov gimnazije Celje – Center.

SEKUNDARNI VIRI:

ANALIZA PRAVILNIKA O ŠOLSKEM REDU V SREDNJIH ŠOLAH:

Za podrobni pregled sankcij si bom pomagala s *Pravilnikom o šolskem redu v srednjih šolah*. Na podlagi tega pravilnika bom analizirala kakšni so ukrepi, kako se stopnjujejo, učinkovitost in primernost sankcij.

Želim pokazati, da so določeni ukrepi neprimerni, neučinkoviti, da se zelo redko izvajajo. Poleg tega pa želim predlagati boljše, učinkovitejše sankcije v srednjih šolah, ki bi pripomogle k večji konformnosti dijakov v šolskem sistemu.

2. JEDRO:

2. 1. TEORETIČNI UVOD:

V nadaljevanju bom navedla termine in sociološke teorije, ki so potrebne za nadaljnje razumevanje jedra raziskovalne naloge in interpretacije anket.

Življenje v družbeni skupnosti, določenem okolju zahteva od posameznika omejitve na vseh področjih družbenega življenja, se pravi tudi v šolskem okolju. Z vzpostavitvijo norm se človeška dejavnost razdeli na dovoljeno, se pravi konformno in na prepovedano, odklonsko. Odklonsko je vsako ravnanje, delovanje, ki krši družbene norme in s tem odstopa od pričakovanj in zahtev neke družbe ali družbene skupine. Takšno vedenje vzbuja neodobranje in s tem potrebo po sankcijah.

SOCIOLOŠKE TEORIJE ODKLONSKOSTI:

Eno prvih socioloških razlag odklonskosti je razlagal Émile Durkheim. Nujni pogoj družbenega življenja je družbena solidarnost, ki temelji na kolektivni zavesti, to je na prepričanjih, idejah, vrednotah, normah, čustvih, ki so skupne vsem pripadnikom družbe. Prvine kolektivne zavesti se ponotranjijo v procesu socializacije, vendar kolektivna zavest ne deluje na vse posameznike enako. Zaradi tega je v vsaki družbi vedno določeno število posameznikov, ki kršijo družbene norme, zato je odklonskost univerzalna in nujna za obstoj družbe. Ključna prvina, ki neko dejanje definira kot zločin, je namreč kazen. Z vidika družbe kot celote je določena količina odklonskosti pozitivna in funkcionalna. Kazni, ki sledijo odklonskemu vedenju, poskrbijo za to, da ostane odklonskost v koristnih mejah. Odklonsko vedenje in kazen, ki mu sledi pripomoreta k utrjevanju kolektivne zavesti in družbeni solidarnosti, se pravi kaznovanje prepovedanih ravnanj utrjuje konformnost večine. Povzroča, da večina zavrača kršilce in se tako sama izogiba odklonskosti. Funkcija po Durkheimu je torej v tem, da se večina ljudi z zavračanjem prestopnikov v svoji samopodobi definirajo kot dobri člani družbe. Funkcionalna je tudi z vidika, da omogoča družbene spremembe. Če bi vsi člani družbe spoštovali družbene norme, nobena inovacija ne bi bila mogoča, ker se spremembe vedno začnejo z odklonskostjo. Družbene spremembe so dobrodošle, ker omogočajo družbeni napredek, ki pa v primeru premočne kolektivne zavesti ne bi bil mogoč, saj bi uničil vsako izvornost, originalnost. Odklonskost lahko deluje kot neke vrste »varnostni ventil«, ki omogoča za družbo neškodljivo izražanje nezadovoljstva in opozarja na družbene probleme in jih posredno pomaga reševati (Albert Cohen). Če veliko članov neke družbe, okolja krši družbene norme, je potem mogoče tudi kaj narobe ustreznostjo norm, ne samo z kršitelji. Tudi v šolskem okolju lahko opazimo, da veliko učencev neopravičeno izostaja od pouka, zato se je potrebno vprašati kako spremeniti šolsko življenje, da se to ne bi več dogajalo in ne uporabljati le negativnih sankcij.

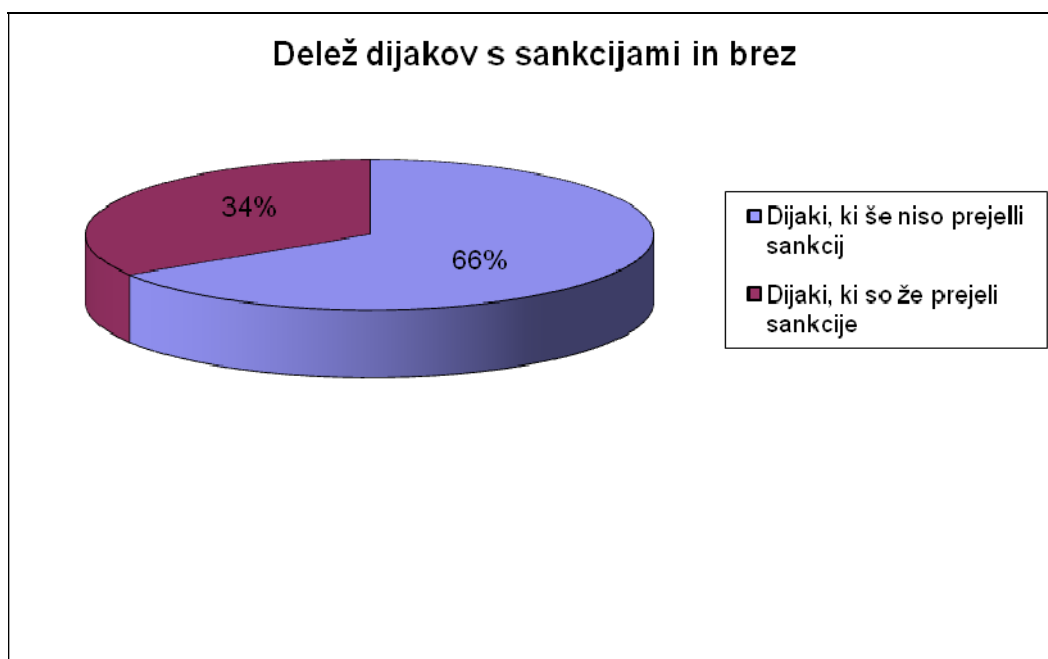
Ko govorimo o sankcijah, kaznih za odklonska dejanja, posredno govorimo tudi o družbenem nadzoru. Družbeni nadzor je množica mehanizmov, postopkov in sredstev v obliki sankcij,

katerih bistvo je vzdrževanje konformnosti, preprečevanje odklonskosti in obvladovanje človekovega vedenja. Z družbenim nadzorom se ukvarja ena izmed prvih teoretičnih idej o nastanku družbe, to je pogodbeni teoriji Thomasa Hobbesa in Adama Fergusona. Država je nastala s pogodbo, med posameznikom in državo. Posameznik se odpove popolni svobodi, ter v zameno pridobi varnost. Različna mnenja med teoretiki so predvsem o stanju pred pogodbo oziroma naravnim stanjem. Hobbes meni, da smo ljudje razdiralni, nasilni in zato je nujno potrebna pogodba med posameznikom in državo. Za razliko od Hobbesa pa Rousseau meni, da je po naravnem stanju človek dober, pozneje pa ga pokvari privatna lastnina. Zato torej potrebujemo pogodbo oziroma nastanek države, ki bo nadzirala ljudi, njihovo koruptivnost in požrešnost. Družbeni nadzor delimo na formalni in neformalni družbeni nadzor. Formalni družbeni nadzor je uradni družbeni nadzor, ki temelji na pravu (pravnih normah, zakonih), ki je dandanes doživela močno racionalizacijo. S pravnimi normami so prepovedana dejanja že vnaprej opredeljena in tudi sankcije so vnaprej pravno formalno določene. Izvajajo ga institucije, ki so za to posebej določene in specializirane in delavci so za delo posebej strokovno usposobljeni. V preteklosti je bilo kaznovanje usmerjeno h kaznovanju telesa, ki se je izvajalo v javnosti, kot spektakel, grožnja drugim, kaj se lahko zgodi njim če bodo odklonski. Sedaj, v modernih družbah kaznovanje poteka stran od oči javnosti, v totalnih organizacijah, govorimo lahko o »samotnem kaznovanju duše«. Kazen naj bi tako postala močno sredstvo za poboljšanje in spreminjanje vedenja, se pravi za resocializacijo. Dejstvo formalnega družbenega nadzora je tudi to, da kazen v dveh tretjinah ne pripelje do želene resocializacije, ki naj bi bila namen formalnega družbenega nadzora. Resocializacijo izvajajo totalne organizacije, ki jih je proučeval Erving Goffman. Prišel je do ugotovitve, da resocializacija uspe le v tretjini vseh delinkventov. Tretjina je občasnih povratnikov, tretjina pa stalnih povratnikov, tretjina pa je uspešno resocializirana in ne nadaljuje z odklonskimi dejanji. Prav tako v šolskem okolju opažamo veliko povratnikov, ki ne glede na prejete sankcije še vedno nadaljujejo s kršenjem šolskih pravil. Neformalni družbeni nadzor ne sme uporabljati sredstev prisile, temelji na nepisanih pravilih, ki so pogosto veliko bolj učinkovita in sankcije tudi dolgotrajnejše. Socialna distanca, ki jo okolje čuti do odklonskih oseb je dolgotrajnejša. Za neformalni nadzor je značilna nenehna navzočnost, preglednost dogodkov in njihovih nosilcev, vidnost vsega, kar se dogaja. Na podlagi tega kar počnemo, nas označuje naše okolje. Z eno besedo to imenujemo panopticism. Sankcije so neformalne, ker niso vnaprej predvidene, ampak je to spontan odziv okolice na določeno dejanje. Med negativne sankcije spadajo izogibanje, zasmehovanje, opravljanje, izobčenje... Poleg negativnih sankcij so značilne tudi pozitivne sankcije (nagrade, pohvale). Neformalne sankcije v večji meri kot formalne v posamezniku vzbudijo občutek sramu in slabe vesti. Zato je eden najbolj krutih sredstev kaznovanja izpostavljanje enega izmed posameznikov širši družbi. Za obstoj sankcij je potreben konsenz večine, tako sankcija postane legitimna. In če je legitimna in ima svojo »težo«, takrat lahko govorimo, da sankcije utrjujejo konformnost po Durkheimu.

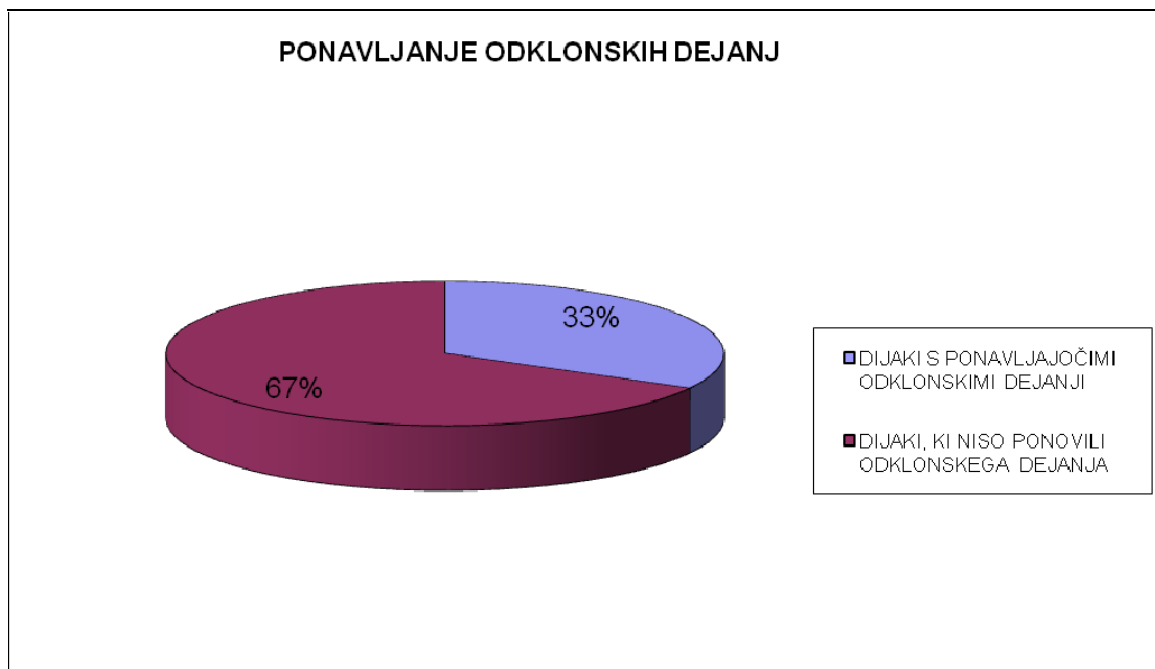
2. 2. ANALIZA ANKETNEGA VPRAŠALNIKA:

Po oddelkih sem razdelila 100 anket, vrnjenih je bilo 88. Populacija so dijaki četrtil letnikov gimnazije Celje – Center. Za takšen vzorec sem se odločila, ker sem mnenja, da maturanti resneje rešujejo ankete in pa tudi zato, ker imajo več izkušenj s sankcioniranjem, saj se na gimnaziji šolajo že 4 leta ali več.

Pri **1. vprašanju** (*Si se že v svojem šolanju na gimnaziji Celje – Center srečal/a s kakršnokoli obliko sankcioniranja?*) se dijaki razvrstijo v dve skupini. Na skupino dijakov, ki še niso bili sankcionirani in na tiste, ki so že bili. 66% anketirancev še ni bilo sankcioniranih, 34% anketirancev pa že. Zato bom v nadaljnji analizi anketirance delila na dve skupini, sodeč po odgovoru na 1. vprašanje. Tako bo tudi lažja primerjava odgovorov glede na že sankcionirane dijake in tiste, ki še niso prejeli sankcij.

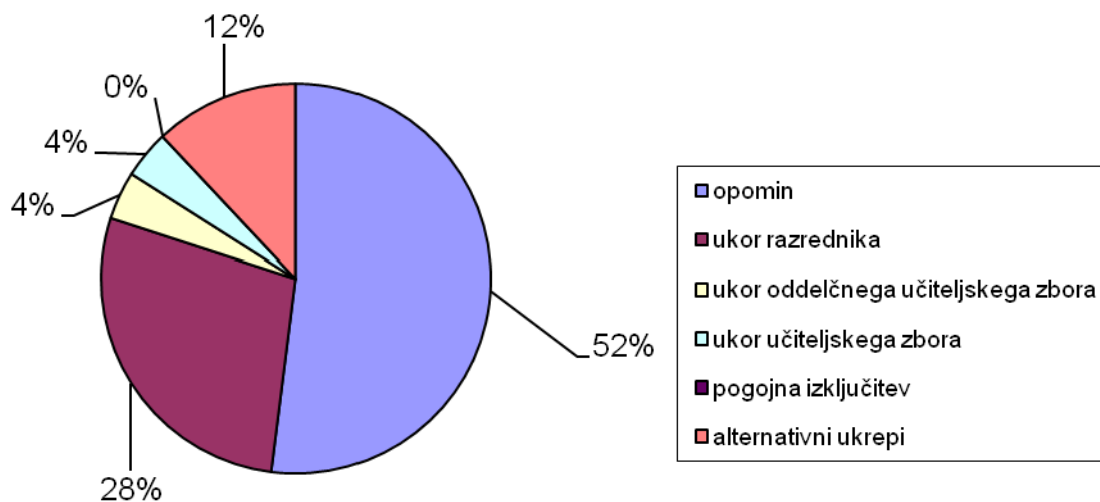
Na **2. vprašanje** so odgovarjali samo **že sankcionirani dijaki**. Morali so obkrožiti katere sankcije so že prejeli v času šolanja na gimnaziji Celje – Center. Med že sankcionirani dijaki se dijaki razdelijo še na 2 skupini in sicer: na dijake, ki so nadaljevali z odklonskimi dejanji in tudi prejeli več sankcij (33%) in pa tiste, ki so prejeli samo en ukrep in niso nadaljevali z odklonskimi dejanji (67%). Opazimo, da je dijakov povratnikov tretjina cele populacije, kar je primerljivo z uspešnostjo oziroma neuspešnostjo resocializacije v totalnih organizacijah (tretjina je povratnikov, tretjina se nahaja natanko vsem in tretjina je uspešno resocializiranih).

Analizirala sem tudi to, katerih ukrepov se izreče največ. Največkrat izrečena sankcija je opomin (52%), sledi ukor razrednika s 28 odstotki, z 12% sledi alternativni ukrep (čiščenje okolice šole, pomoč pri administrativnem delu) in na zadnjem mestu ukor oddelčnega učiteljskega zbora in ukor učiteljskega zbora s 4%. Kritično lahko presojamo tako nizek odstotek dodeljevanja alternativnih ukrepov. Zdi se, da je profesorjem lažje napisati opomin, kot pa izreči alternativni ukrep in tudi poskrbeti, da se alternativni ukrep izvrši.

Po pogovoru s svetovalno delavko sem ugotovila, da so alternativni ukrepi nenatančno določeni, kar pri učiteljih povzroča določeno mero odpora oziroma celo strah pred neustreznim sankcioniranjem. Hkrati bi takšno sankcioniranje zahtevalo od zaposlenih v šoli dosti večjo participacijo oziroma soudeležbo pri izvajanju sankcije ali pa vsaj nadzor pri izvajanju sankcije. Kot primer bi navedla g. prof. G. Delejo, ki dejansko pogostokrat uporablja alternativne ukrepe in meni, da so takšne sankcije ustrezne zgolj ob lastni udeležbi. Se pravi, kot razrednik služi kot zgled in skupaj s sankcioniranimi dijaki opravlja določeno delo.

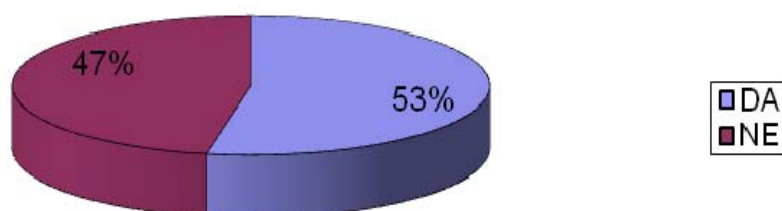
NAJVEČKRAT IZREČENI UKREPI

Na 2. vprašanje nesankcionirani dijaki niso odgovarjali.

Pri 3. vprašanju so že sankcionirani dijaki presojali ustreznost sankcije, ki jim je bila dodeljena. 53% sankcioniranih dijakov meni, da je bila sankcija ustrezna, 47% pa jim meni, da ni bila.

Ali meniš, da je bila sankcija ustrezna?

Kot utemeljitve za ustreznost oziroma neustreznost sankcije so se pojavile naslednje:

Utemeljitev že sankcionirani dijakov za ustreznost sankcije. Med pogostejšimi utemeljitvami so se pojavljale naslednje:

- Kazen in sankcija je potrebna.
- Zaslužil sem si sankcijo.
- Kršila sem pravila.

Zgornje utemeljitve bi lahko posplošila s trditvijo, da se večina dijakov (53%), ki je že bila sankcioniranih strinjajo z dodeljenimi sankcijami, se pravi obstoječ sistem sankcioniranja zagovarjajo kot ustrezen. Seveda se pri tem pojavlja vprašanje kje je razlog v takšnem strinjanju z obstoječim sistemom sankcioniranja. Potrebno pa je omeniti, da je relativno visok odstotek dijakov (47%), ki so že doživeli sankcije in se z obstoječim sistemom sankcioniranja ne strinjajo. Odgovor bom pridobila v nadaljevanju analize.

Utemeljitev dijakov, ki so bili sankcionirani in se ne strinjajo z obstoječim sistemom sankcioniranja so bile naslednje:

- Sankcija je bila pretirana.
- Name sankcija ni imela vpliva.
- Razlog za dodelitev sankcije ni bil zadosten.

Največkrat se dijaki niso strinjali z ustreznostjo sankcije, ker so menja, da razlog za dodelitev sankcije ni bil zadosten. Glede na to, da so se dijaki pritoževali nad subjektivnostjo dodeljevanja sankcij sem natančne opise obstoječih sankcij preverila v *Pravilniku o šolskem redu v srednjih šolah* in ugotovila naslednji dejstvi:

1. Podeljene sankcije niso v nasprotju z obstoječim pravilnikom.
2. Nekateri profesorji se ne odločijo podeliti formalno predpisano sankcijo.

Razlog pri 2. točki je v tem, da na podlagi izkušenj profesorji presojujejo, da so obstoječe sankcije neustrezne, njihovo podeljevanje pa jemlje veliko časa in ustvarja prave administrativne težave. Kot primer bi navedla večstranski formular za ukor razrednika, katerega pisanje in ne nazadnje izvedba zahteva že ustrezno poznavanje zakona o upravnem postopku, kar pa ni del učiteljske izobrazbe. Z omenjenim primerom bi lahko celo dokazovala birokratizacijo učiteljskega poklica.

Tudi na **3. vprašanje nesankcionirani dijaki** niso odgovarjali.

Na **4. vprašanje** so odgovarjali tako nesankcionirani in sankcionirani dijaki. Vprašanje se glasi:

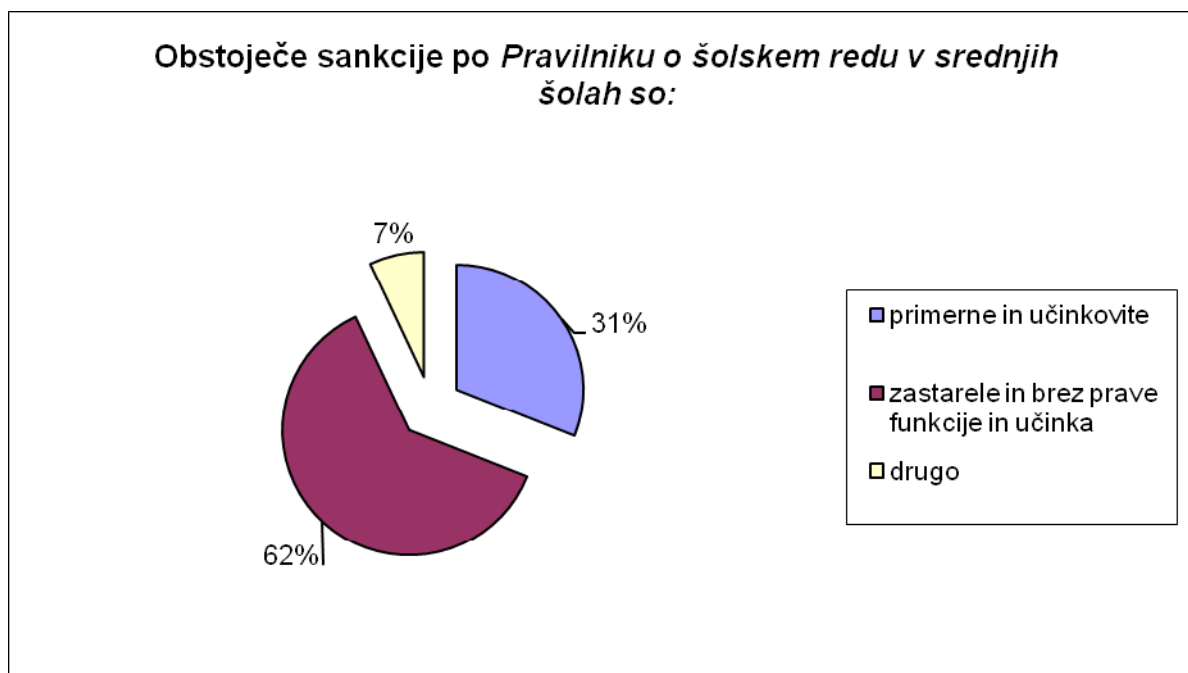
4. Obstoječe sankcije po Pravilniku o šolskem redu v srednjih šolah so

- a) *primerne in učinkovite*
 - b) *zastarele in brez prave funkcije in učinka*
 - c) *drugo:*
-

Odgovori se razdelijo na **sankcionirane** in **nesankcionirane** dijake.

Analiza odgovorov **nesankcioniranih** dijakov:

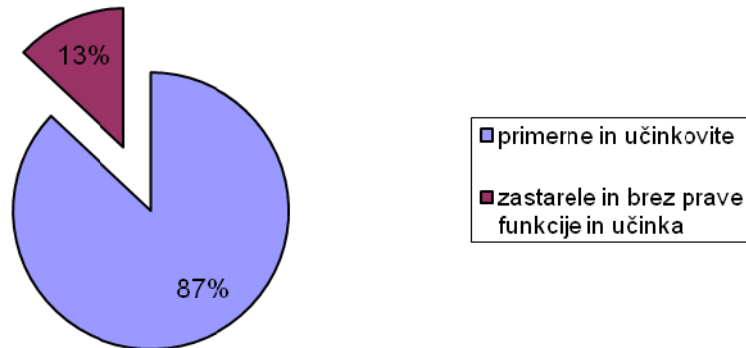
31% dijakov, ki še niso bili sankcionirani meni, da so sankcije primerne in učinkovite, 62% jih meni, da so zastarele in brez prave funkcij in učinka, 7% pa ponuja odgovore kot so: »Sankcije so brez učinka«; »Nekatere sankcije so primerne, nekatere ne«.

Analiza odgovorov **že sankcioniranih** dijakov:

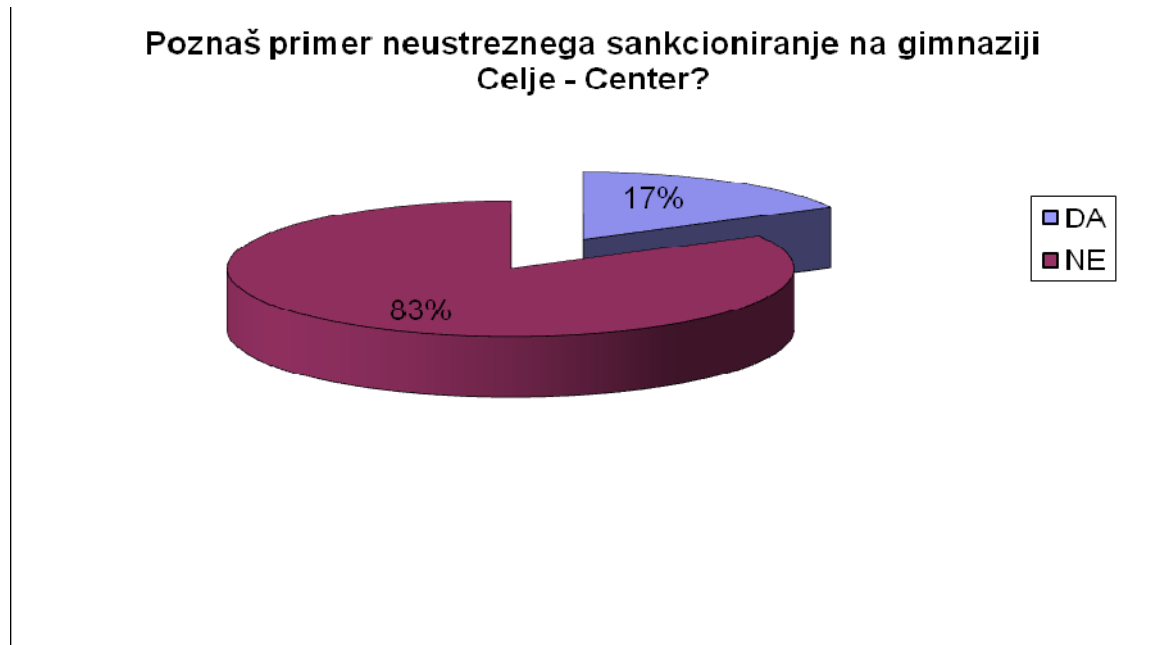
87% sankcioniranih dijakov meni, da so sankcije zastarele in brez prave funkcije in učinka, 13% pa jih meni, da so sankcije primerne in učinkovite.

Obstoječe sankcije po *Pravilniku o šolskem redu v srednjih šolah* so:

Zanimivo je, da se pri 3. vprašanju sankcionirani dijaki strinjajo z ustreznostjo sankcije, na splošno pa trdijo da so sankcije zastarele in brez prave funkcije in učinka. Sankcija se jim zdi ustrezna, ker so po večini prejeli samo list papirja in jim za kazen ni bilo potrebno opraviti dodatnega dela. Vseeno pa se ne strinjajo z ustreznostjo sankcij. Na prvi pogled se omenjeni podatki izključujejo, dejansko pa predvsem govorijo o tem, da dijaki sprejmejo sankcijo kot takšno. Se pravi, zavedajo se svojih kršitev in točno vedo kaj lahko pričakujejo v primeru, da so odkriti. To, da obe skupini dijakov menita, da so obstoječe sankcije neustrezne, neučinkovite zgolj potrjuje potrebo po redefiniciji sankcij

Na **5. vprašanje** *Poznaš primer neustreznega sankcioniranja na gimnaziji Celje – Center?* Če je tvoj odgovor **DA**, prosim na kratko opiši primer se pojavljajo sledeči odgovori pri **nesankcioniranih dijakih**. 17% dijakov pozna obliko neustreznega sankcioniranja, 83% dijakov še slišalo za primer neustreznega sankcioniranja.

Pod primere je bilo navedenih več neustreznih oblik sankcioniranja in sicer:

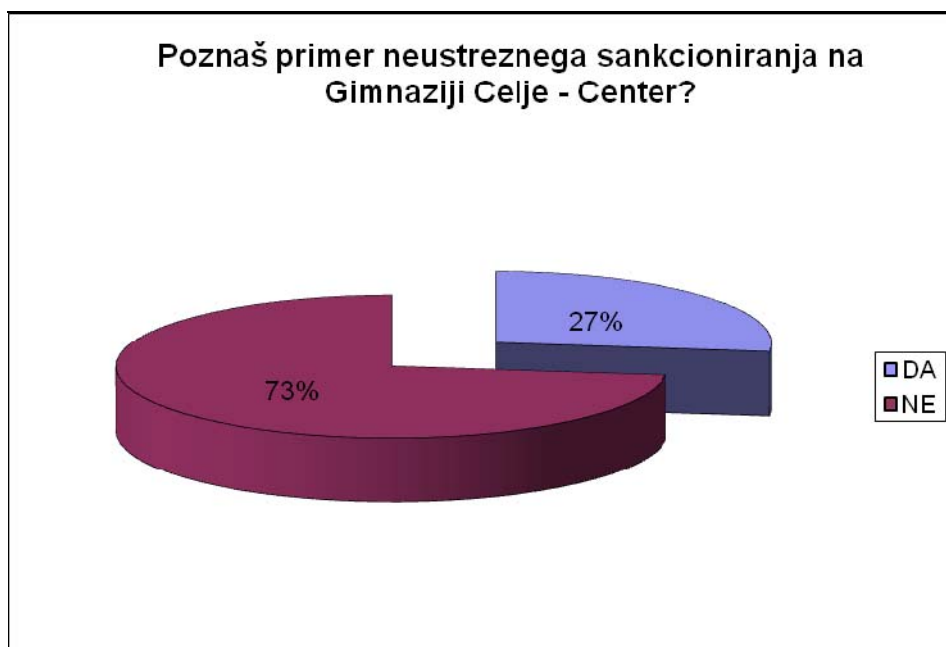
- Sankcioniranje je neustrezno, ker bi bilo potrebno pri vsakem posamezniku opraviti pogovor s psihologinjo, kjer bi poskušali ugotoviti razloge za dijakovo odklonskost in mu dodelili takšen ukrep, ki bi lahko odpravil razloge za njegovo delinkventnost in nadaljnje kršitve.
- Profesorji grozijo s sankcijami (izključitev dijaka), vendar nikoli nobene ne izvršijo.
- Zaradi pitja alkohola na ekskurziji dijaku grozi izključitev ob eni neopravičeni uri.
- Profesorji grozijo s sankcijo, da bodo dijake naslednjo uro ustno spraševali, ker ne poslušajo in delajo nalog, vendar sankcije nikoli ne izvedejo.
- Dijak je dobil 3. rok popravljanja, pod pogojem da se prepíše na drugo šolo.

Večkrat se pojavi primer neizvajanja sankcij. »Profesorji grozijo s sankcijami (izključitev dijaka), vendar nikoli nobene ne izvršijo; Profesorji grozijo s sankcijo, da bodo dijake naslednjo uro ustno spraševali, ker ne poslušajo in delajo nalog, vendar sankcije nikoli ne izvedejo.« Govorimo lahko o subjektivnosti izvajanja oziroma neizvajanja sankcij. Nekateri dijaki lahko imajo privilegije in se jim sankcije subjektivno podeljujejo oziroma se jim sploh ne. Utemeljitev lahko najdemo v konfliktnih teorijah, kjer ima razred lastnikov večji nadzor in privilegije. V šolskem okolju lahko definiramo starše nekaterih dijakov kot razred lastnikov in imajo tako njihovi otroci, dijaki privilegije in se jim sankcij izrečejo subjektivno ali pa se jim sploh ne. Tukaj sankcije izgubijo svojo objektivnost.

V odgovorih dijakov je prepoznavna subjektivna interpretacija sankcij s strani profesorjev. Pogoste so tudi grožnje s sankcioniranjem oziroma s spraševanjem kot sankcijo, vendar se te grožnje le redkokdaj uresničijo. Po mnenju skupine nesankcioniranih dijakov se opazi pri sankcijah privilegiranost določenih dijakov in dijakinj. Pojavljajo se celo trditve, da so nekateri deležni blažjih sankcij ali pa se jih sploh ne sankcionira. Razlogi za omenjeni privilegij je po splošno razširjenem mnenju med mojimi sovrstniki v družbeni moči njihovih staršev in posrednem ali celo neposrednem pritisku na učitelje.

Omenjene trditve so težko dokazljive in bi jih bilo potrebno preveriti z nadaljnjo študijo in natančnimi primeri, kar pa ni osrednji del problematike moje raziskovalne naloge.

Pri **že sankcioniranih dijakih** so odstotki drugačni. 27% pozna obliko neustreznega sankcioniranja, 73% pa ne.

Kot primeri neustreznega sankcioniranja se pojavijo:

- Opomin dobi tako dijak z dvema neopravičenima urama, enako kot dijak, ki ima že 7 neopravičenih ur.
- Ukor zaradi profesorjeve subjektivnosti in neprofesionalnosti.
- Neprimerne so vse kazni, ki niso vplivale na nadaljnjo dijakovo obnašanje.
- Dijakinja je lagala o tem, da se je udeležila prireditve (z udeležbo si naslednji dan imel opravičeno spraševanje) in je dobila opomin.

Razlog, da se pri sankcioniranih dijakih pojavi za 10% večji odstotek poznavanja oblik neustreznega sankcioniranja lahko iščemo v dijakih samih. Tisti, ki so že bili sankcionirani se jim zdi, da niso bili pravilno sankcionirani in krivično. Tisti, ki pa še niso bili sankcionirani ne

morejo imeti tega občutka in je zato odstotek nepoznavanja neustreznega sankcioniranja pri dijakih brez sankcij večji.

Pri tem se poraja vprašanje o sposobnosti samokritičnosti skupine že sankcioniranih dijakov in seveda vprašanje preverljivosti navedenih trditev skupine nesankcioniranih dijakov.

Vsekakor se opažanja obeh skupin ne bi smela odpraviti oziroma zavreči brez nadaljnjih raziskav, potrjujejo pa hkrati dejstvo, da so obstoječe sankcije neustrezne.

Pri **6. vprašanju** »*Se ti zdi, da bi bile sankcije bolj učinkovite, če bi namesto obrazcev in formularjev bile dopolnjene z alternativnimi ukrepi (npr. družbeno koristna dela) ?*« v kategoriji **nesankcioniranih dijakov** 86% dijakov odgovarja, da bi bile sankcije bolj učinkovite, 14% jih meni, da se učinkovitost sankcij z uvedbo alternativnih ukrepov ne bi izboljšala.

Utemeljitev nesankcioniranih dijakov, ki so odgovorili, da bi sankcije z uvedbo alternativnih ukrepov postale bolj učinkovite so naslednje:

- Dijak bi se zamislil, kaj dela narobe.
- Ukor je le kos papirja, brez prave vrednosti, družbeno koristno delo te fizično kaznuje.
- Tisti, ki delajo prekrške bi se počasi tega naveličali, saj kršitelji po navadi niso deloholiki, verjetno bi jih bilo sram, če bi npr. morali čistiti okolico.
- Zaveš se svojih dejanj, obrazec ti nič ne pomeni.
- Na lastni koži bi izkusil, da je nekaj naredil narobe, ne pa da kazen gleda na papirju.
- Dijak bi se naveličal kršiti pravila in bi spremenil obnašanje. Dijake ne izuči, če dobijo opomin.
- Alternativne sankcije bi učinkovale. Še bolje bi bilo, če bi jih drugi videli, ker bi jih to dalo misliti. Po opravljenem delu bi se bolj zavedali napak.
- Delali bi nekaj prisilno, v čemer ne uživajo, in to se mi zdi boljše kazen.
- Bi se spametovali in ne bi več kršili pravil, poleg tega bi storili nekaj koristnega za družbo in okolje.
- List jih ne opomni na njihova dejanja, fizično delo bi jih.
- Kazni bi postale vzgojne.
- Na kos papirja dijaki hitro pozabijo, na sedenje v šoli po pouku in čiščenje okolice pa ne.
- Alternativni ukrep te fizično kaznuje.

Utemeljitev nesankcioniranih dijakov, ki trdijo, da sankcije ne bi bile bolj učinkovite, če bi bile dopolnjene z alternativnimi ukrepi:

- Tisti, ki bi se odločili za neupoštevanje pravil, jih ne bo upošteval, četudi bi za to moral fizično delati.
- Opravili bi kazen in prekršek bi bil pozabljen. Opomini in ukori imajo večjo težo.
- Kazni morajo biti vzgojne.

Pri **sankcioniranih dijakih** so odstotki različni. 73% jim meni, da bi sankcije bile bolj učinkovite, 27% pa jih meni, da ne bi bile nič bolj učinkovitejše.

Utemeljitev sankcioniranih dijakov, ki menijo, da bi bile sankcije dopolnjene z alternativnimi bolj učinkovitejše so:

- Fizična kazen te bolj izuči.
- Zavedali bi se dejanj, posledice bi te bolj prizadele.
- Izostanek bi morali nadoknaditi in dijaki se ne bi več odločali za neopravičeno manjkanje.
- Obrazci ne vplivajo s takšno mero kot prisilno delo.
- Naredili bi nekaj dobrega za druge in družbeno koristnega.
- Kazni bi postale vzgojne.
- Obrazci so brez prave vrednosti.
- Alternativno sankcioniranje je bolj učinkovito.

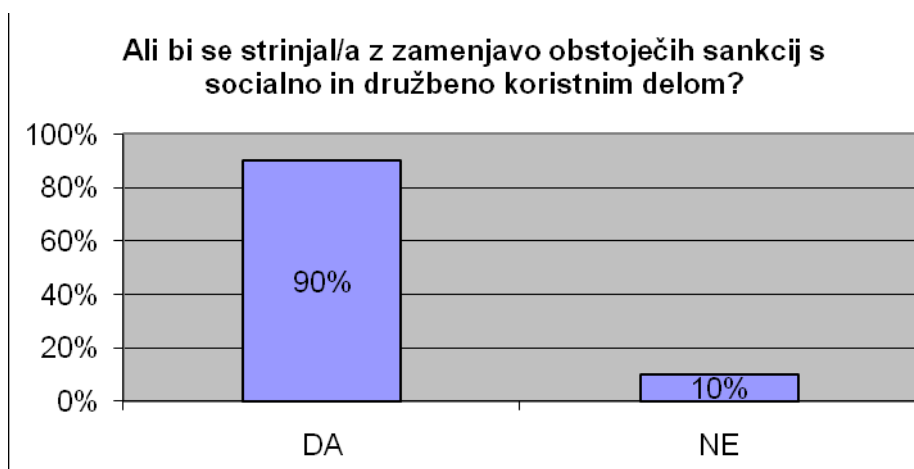
Utemeljitev sankcioniranih dijakov, ki menijo, da sankcije ne bi bile učinkovitejše z dopolnitvijo z alternativnimi sankcijami:

- Delo ne pomaga veliko, opomin, ki ga prejme domov je veliko bolj uporaben.
- Če dijak noče spremeniti obnašanja, ga pač ne bo.
- Dijakom se ne bi ljubilo delati in tako bi nastale še večje težave z alternativnimi ukrepi.

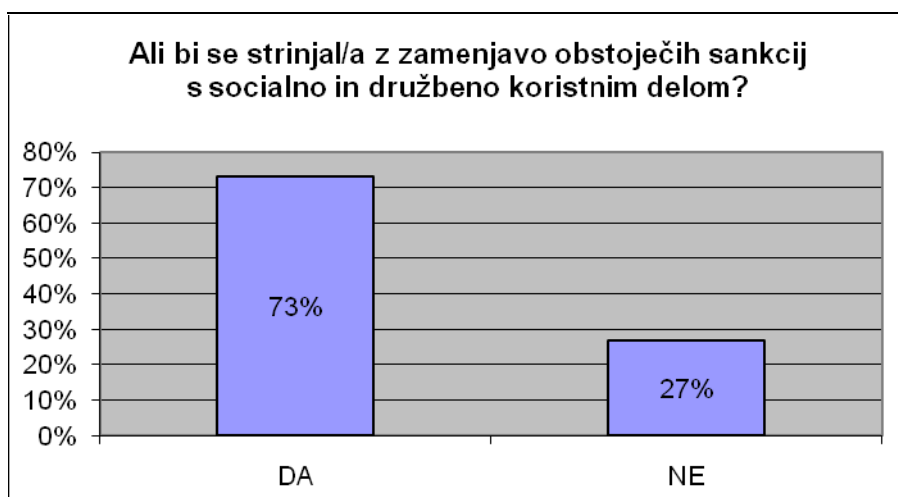
Argumenti obeh skupin dokazujejo veliko podporo alternativnim sankcijam. Opaziti je, da anketiranci pripisujejo alternativnim sankcijam večji vzgojni moment. Zanimivo je tudi, da menijo, da bi opravljanje določenega družbeno koristnega dela pozitivno vplivalo na ostale sovrstnike in zniževalo potencialno odklonskost.

Menim, da lahko v teh trditvah opazimo posredno funkcionalnost odklonskosti, kot jo je razlagal E. Durkheim. Odklonska dejanja sprožajo sankcije, ki bi bile v primeru legitimne podpore s strani dijakov, kot tudi učiteljev in ostalih delavcev v šoli smiselne in bi utrjevalo vrednotno normativni konsenz šolskega okolja.

Pri **7. vprašanju** »*Ali bi se strinjal/a z zamenjavo obstoječih sankcij s socialno in družbeno koristnim delom?*« v kategoriji **nesankcioniranih dijakov** se 90% dijakov strinja z zamenjavo obstoječih sankcij, 10% dijakov temu nasprotuje.

Pri **že sankcioniranih dijakih** je odstotek drugačen. 73% odstotkov se jih strinja z zamenjavo formalnih sankcij z alternativnimi sankcijami, 27% odstotkov pa se ne strinja z zamenjavo.

Razlog za razliko med nesankcioniranimi in sankcioniranimi dijaki v odstotkih je naslednji. Že sankcionirani se z 27% ne strinjajo z zamenjavo obstoječih sankcij s socialno in družbeno koristnim delom, nesankcionirani pa s samo 10%. Utemeljitev je ta, da dijakom, ki pogosto kršijo pravila in so odkloniski zamenjava ne bi koristila. Do sedaj so le prejeli obrazce (opomine, ukore, itd...), če pa bi se uveljavile alternativne sankcije kot zamenjava le teh, bi ti dijaki dejansko morali opraviti dodatno delo, fizično delo, kar ni v njihovo korist, zato je stalnim prestopnikom lažje, če prejmejo samo list papirja in za svojo kršitev ne prejmejo alternativne, sankcije v fizični obliki.

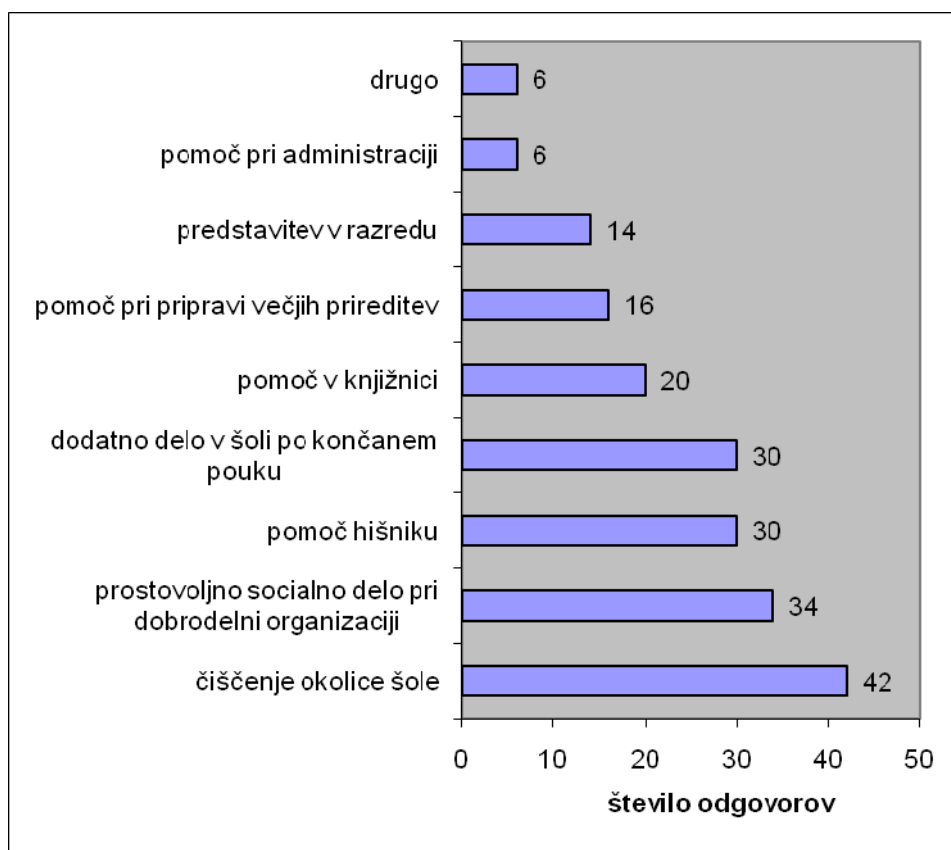
Odgovori na **8. vprašanje** nesankcioniranih dijakov

8. *Izmed navedenih družbeno koristnih del obkroži tiste, ki se ti zdijo primerna kot alternativne sankcije in ki bi jih bil/a pripravljena opraviti v primeru sankcioniranja. Pod točko »drugo« napiši še svoje predloge.*
- a) prostovoljno socialno delo pri dobrodelni organizaciji*
 - b) čiščenje okolice šole*
 - c) pomoč v knjižnici*
 - d) pomoč pri administraciji*
 - e) pomoč hišniku*
 - f) pomoč pri pripravi večjih prireditev (npr. maturantski ples)*
 - g) predstavitev v razredu (npr. predstavitev pravilnika o šolskem redu, predstavitev načinov kako se odvaditi kajenja, ipd...)*
 - h) dodatno delo v šoli po končanem pouku*
 - i) drugo:*
-

so naslednji:

Največkrat se pojavi odgovor **b) čiščenje okolice šole**, sledi odgovor **a) prostovoljno socialno delo pri dobrodelni organizaciji**, sledita enako ovrednotena odgovora **e) pomoč hišniku** in **h) dodatno delo v šoli po končanem pouku**, odgovori, ki so bili obkroženi bolj redko so **c) pomoč v knjižnici**, **f) pomoč pri pripravi večjih prireditev**, **g) predstavitev v razredu**, najmanjkrat obkrožena odgovora pa sta **d) pomoč pri administraciji** in pa **i) drugo**, kjer so dijaki odgovarjali naslednje: »po pouku v šoli dijaki delajo domačo nalogo pod nadzorom profesorja«, »dijaku se naloži odgovornost za izpeljavo nekega dogodka« in pa »vpoklic v vojsko«.

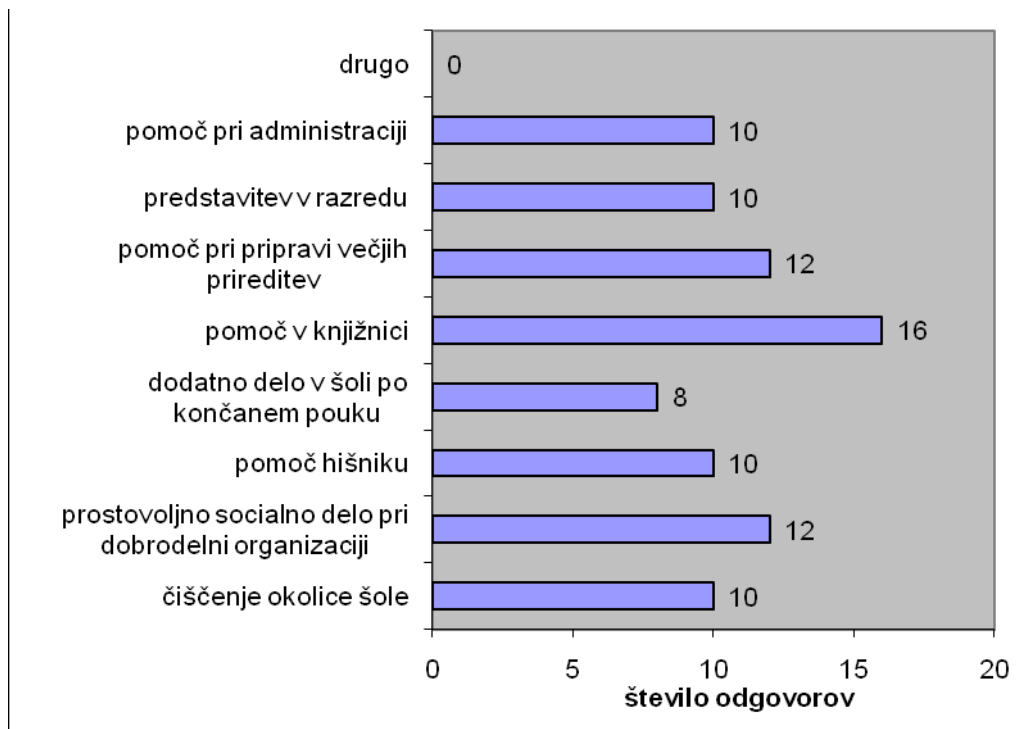
Možni odgovori razvrščeni po najpogostejši izbranosti	Število, kolikokrat so bili izbrani odgovori
b) čiščenje okolice šole	42
a) prostovoljno socialno delo pri dobrodelni organizaciji	34
e) pomoč hišniku	30
h) dodatno delo v šoli po končanem pouku	30
c) pomoč v knjižnici	20
f) pomoč pri pripravi večjih prireditev	16
g) predstavitev v razredu	14
d) pomoč pri administraciji	6
i) drugo	6

Že **sankcionirani dijaki** so odgovarjali drugače.

Največkrat je bil izbran odgovor **c) pomoč v knjižnici**, sledita odgovora **a) prostovoljno socialno delo pri dobrodelni organizaciji** in **f) pomoč pri pripravi večjih prireditev**, naprej so odgovori **b) čiščenje okolice šole**, **d) pomoč pri administraciji**, **e) pomoč hišniku**, **g) predstavitev v razredu** in nazadnje še odgovor **h) dodatno delo v šoli po končanem pouku**.

Možni odgovori razvrščeni po najpogostejši izbranosti	Število odgovorov
c) pomoč v knjižnici	16
a) prostovoljno socialno delo pri dobrodelni organizaciji	12
f) pomoč pri pripravi večjih prireditev	12
b) čiščenje okolice šole	10
d) pomoč pri administraciji	10
e) pomoč hišniku	10
g) predstavitev v razredu	10
h) dodatno delo v šoli po končanem pouku	8

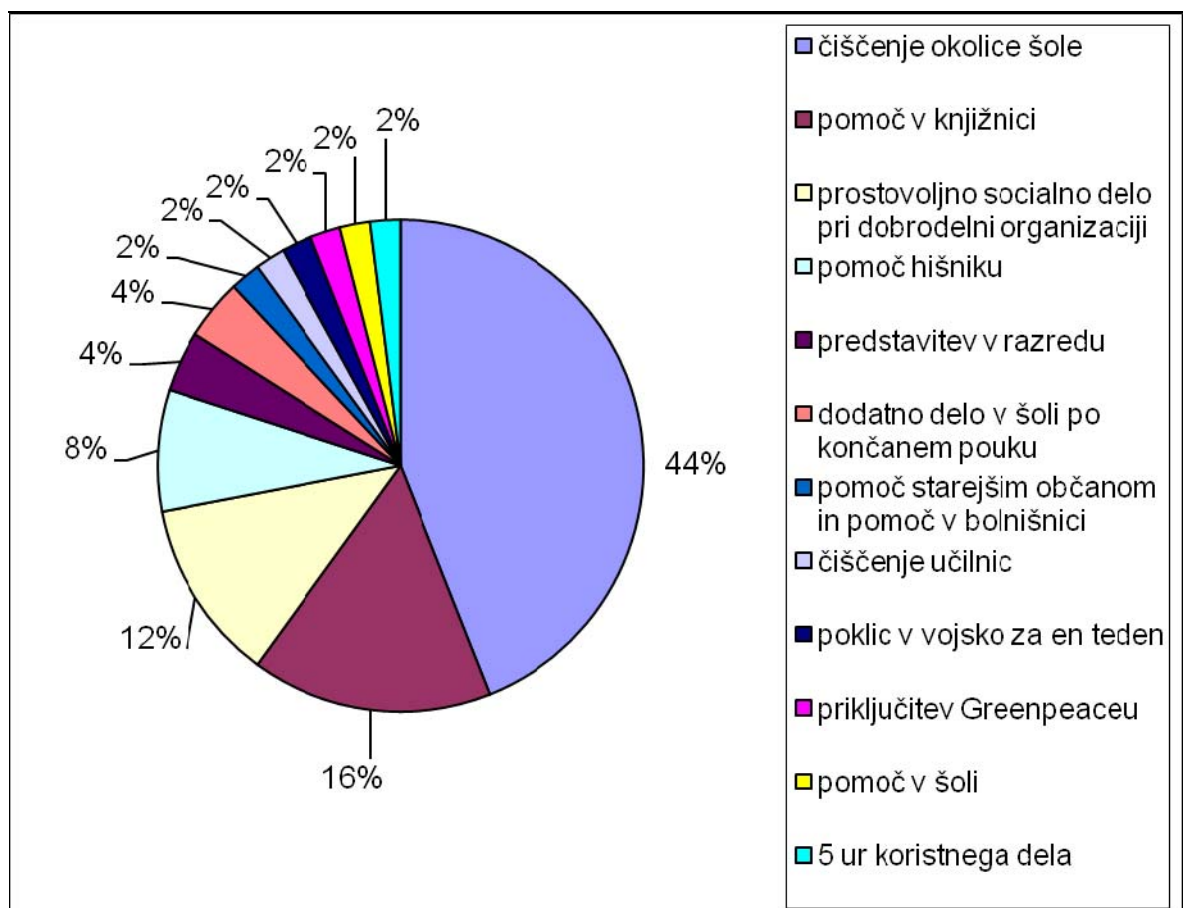

Zanimivo je, da se na prvem mestu pri sankcioniranih in nesankcioniranih dijakih pojavita čisto različna odgovora. Nesankcionirani dijaki so na prvo mesto postavili »čiščenje okolice šole«, sankcionirani dijaki pa »pomoč v knjižnici«. Nesankcionirani dijaki želijo, da se odklonski dijaki, ki kršijo pravila izpostavijo, da jih vidijo drugi, da jih je sram, zato ta izbira čiščenja okolice šole. Ker do sedaj niso prejeli nobene primerne sankcije želijo, da so kaznovani in da se na njih izvaja še neformalna sankcija s strani vrstnikov. To tudi potrjuje dejstvo, da že sankcionirani dijaki kot najpogostejši odgovor ponujajo »pomoč v knjižnici«. Tam jih vidi manj ljudi, manj vrstnikov, niso toliko izpostavljeni širši množici, zato se njim, odklonskim dijakom to zdi lažja sankcija, kot pa čiščenje okolice šole, kjer se na pogled vsim mimoidočim.

Pri **9. vprašanju** so **nesankcionirani dijaki** svoje predloge za alternativne sankcije razvrstili pod obstoječe formalne sankcije (opomin, ukor razrednika, ukor oddelčnega učiteljskega zbora, ukor učiteljskega zbora, pogojna izključitev).

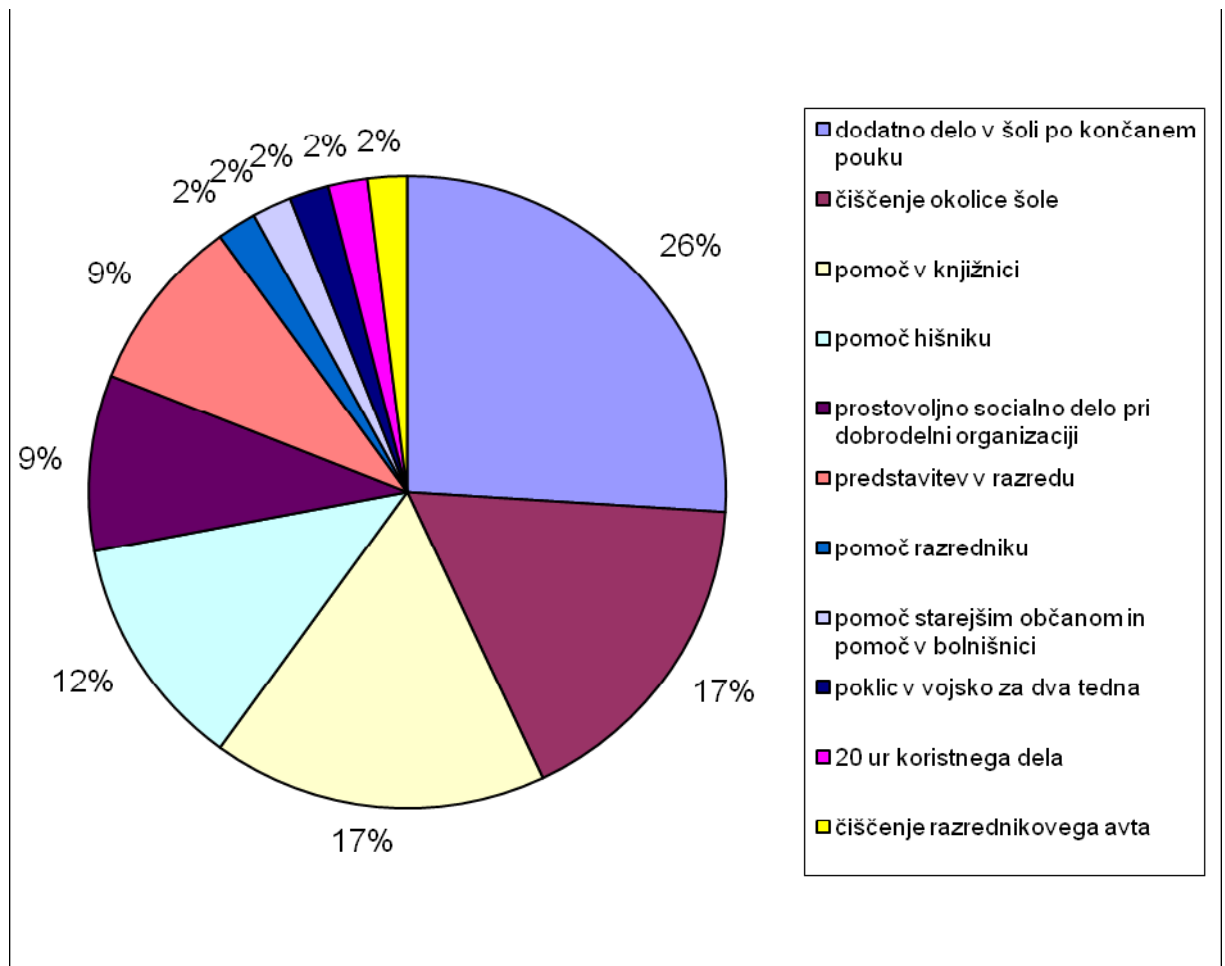
Pod **opomin** so dijaki kot predlagali naslednje alternativne sankcije:

- čiščenje okolice šole (44%)
- pomoč v knjižnici (16%)
- prostovoljno socialno delo pri dobrodelni organizaciji (12%)
- pomoč hišniku (8%)
- predstavitev v razredu (4%)
- dodatno delo v šoli po končanem pouku (4%)
- pomoč starejšim občanom in pomoč v bolnišnici (2%)
- čiščenje učilnic (2%)
- vpoklic v vojsko za 1 teden (2%)
- priključitev k GreenPeace – u (2%)
- pomoč v šoli (2%)
- 5 ur koristnega dela (2%)

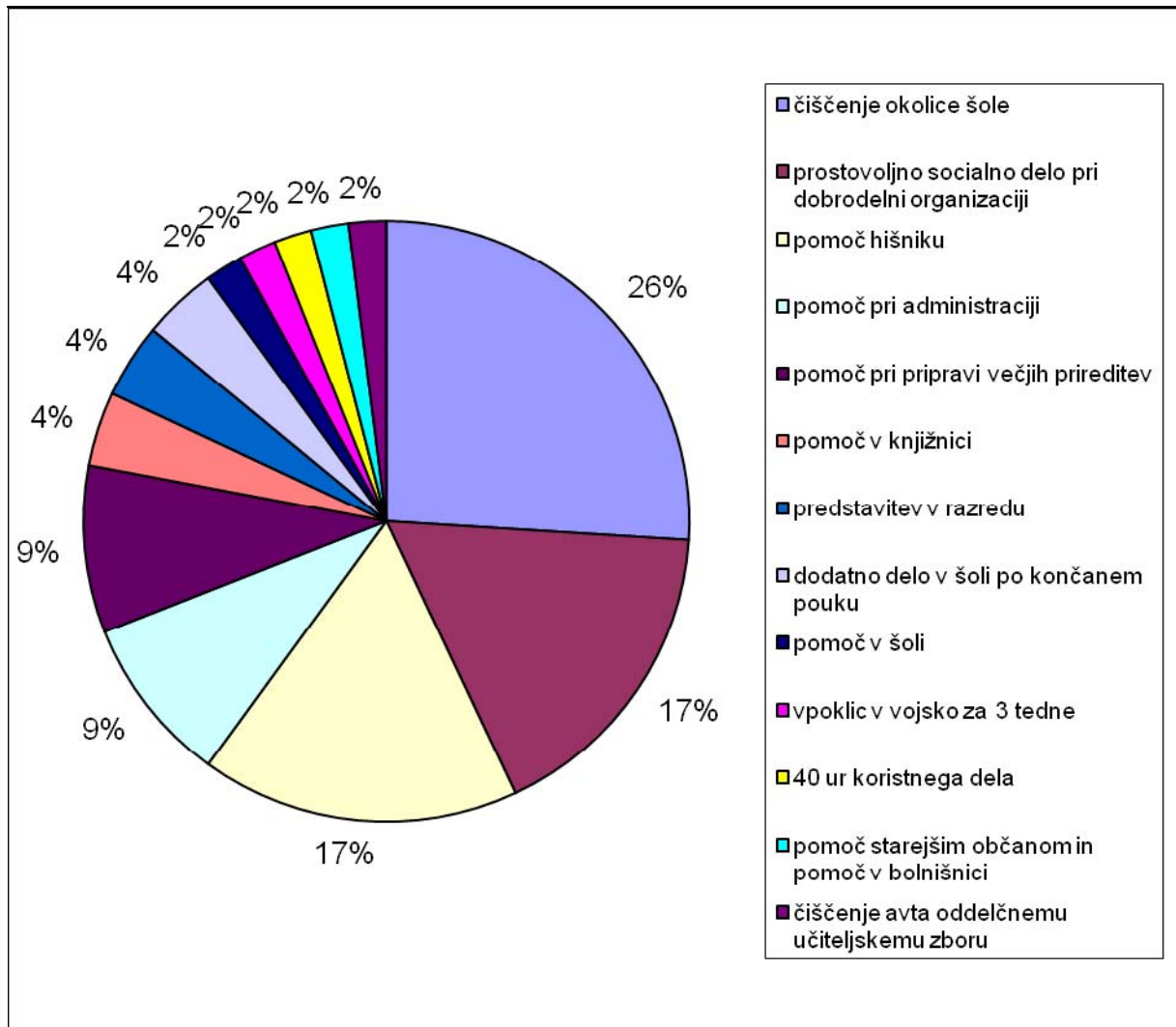
Pod kategorijo **ukor razrednika** so dijaki predlagali naslednje:

- dodatno delo v šoli po končanem pouku (26%)
- čiščenje okolice šole (17%)
- pomoč v knjižnici (17%)
- pomoč hišniku (12%)
- prostovoljno socialno delo pri dobrodelni organizaciji (9%)
- predstavitev v razredu (9%)
- pomoč razredniku (2%)
- pomoč starejšim občanom in pomoč v bolnišnici (2%)
- vpoklic v vojsko za 2 tedna (2%)
- 20 ur koristnega dela (2%)
- čiščenje razrednikovega avta (2%)

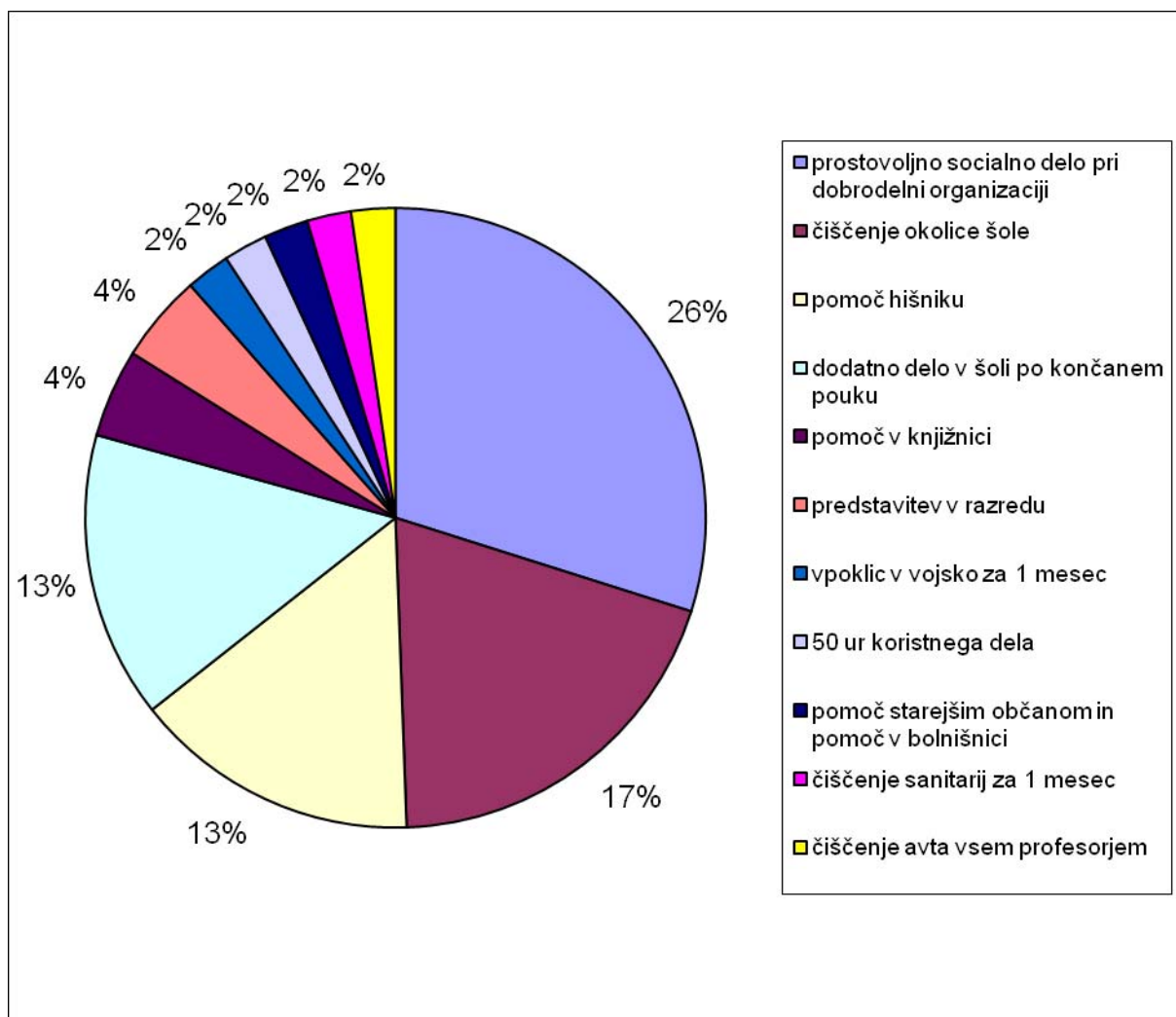
Namesto ukora oddelčnega učiteljskega zbora so dijaki predlagali:

- čiščenje okolice šole (26%)
- prostovoljno socialno delo pri dobrodelni organizaciji (17%)
- pomoč hišniku (17%)
- pomoč pri administraciji (9%)
- pomoč pri pripravi večjih prireditev (9%)
- pomoč v knjižnici (4%)
- predstavitev v razredu (4%)
- dodatno delo v šoli po končanem pouku (4%)
- pomoč v šoli (2%)
- vpoklic v vojsko za 3 tedne (2%)
- 40 ur koristnega dela (2%)
- pomoč starejšim občanom in pomoč v bolnišnici (2%)
- čiščenje avta oddelčnemu učiteljskemu zboru (2%)

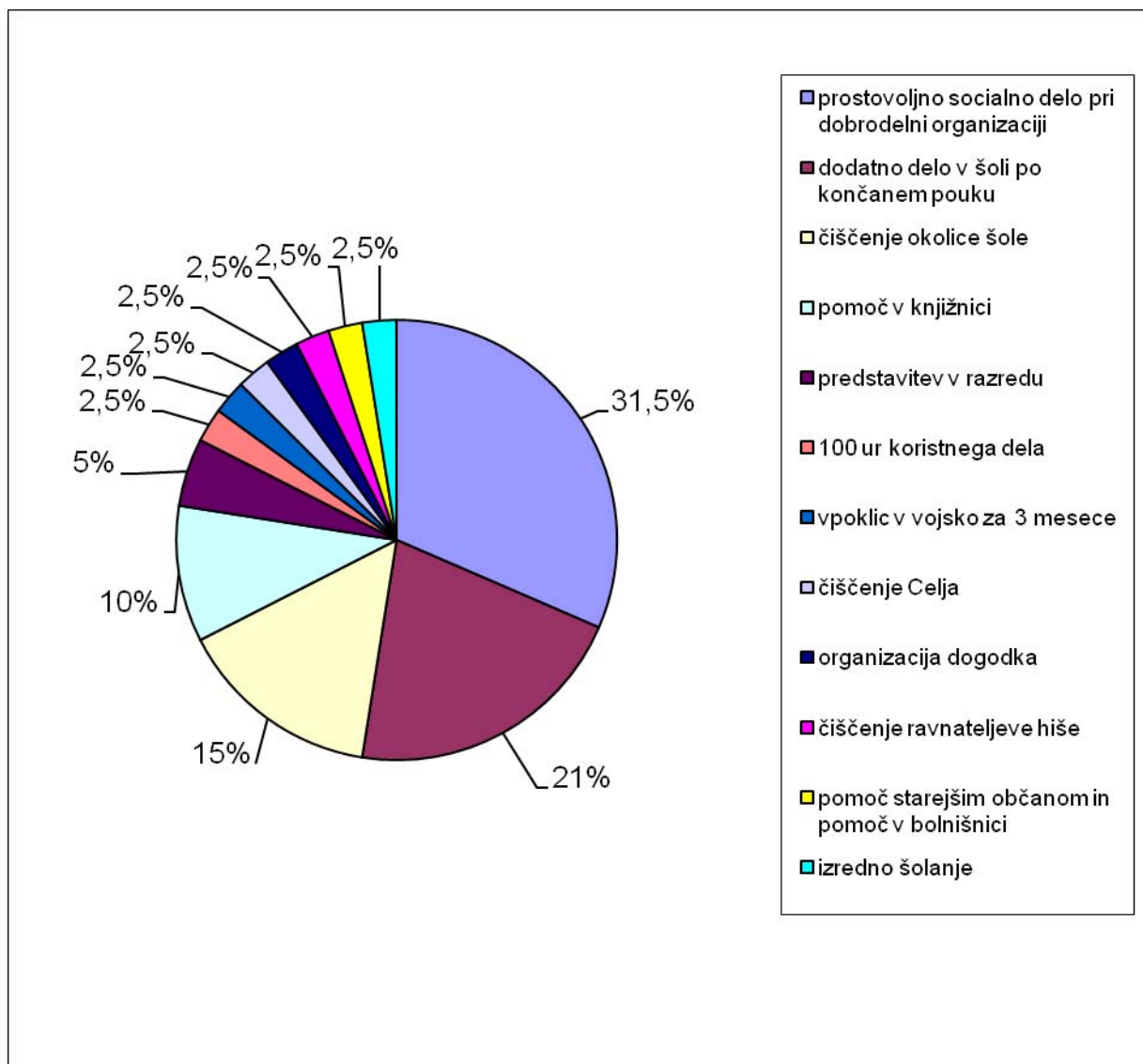
Za ukor učiteljskega zbora so dijaki predlagali naslednje alternativne sankcije:

- prostovoljno socialno delo pri dobrodelni organizaciji (26%)
- čiščenje okolice šole (17%)
- pomoč hišniku (13%)
- dodatno delo v šoli po končanem pouku (13%)
- pomoč v knjižnici (4%)
- predstavitev v razredu (4%)
- vpoklic v vojsko za 1 mesec (2%)
- 50 ur koristnega dela (2%)
- pomoč starejšim občanom in pomoč v bolnišnici (2%)
- čiščenje sanitarij za 1 mesec (2%)
- čiščenje avta vsem profesorjem (2%)

Za ukinitve ukrepa **pogojne izključitve** so predlagali naslednje:

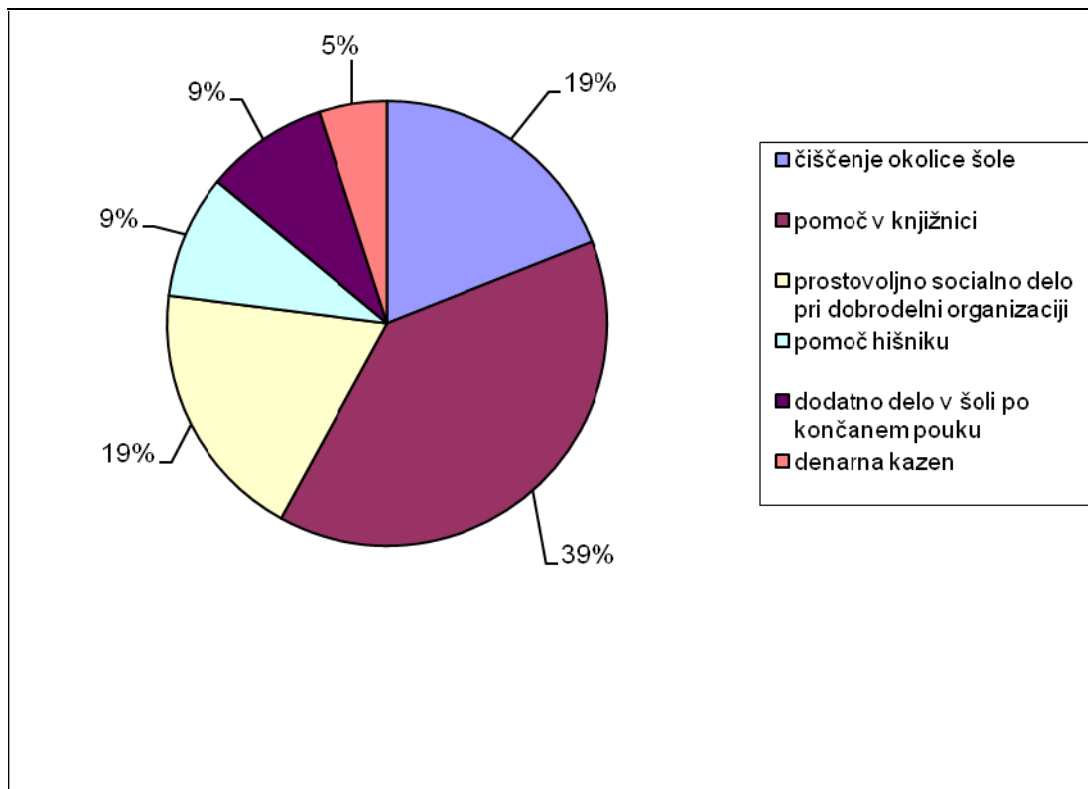
- prostovoljno socialno delo pri dobrotelni organizaciji (31,5%)
- dodatno delo v šoli po končanem pouku (21%)
- čiščenje okolice šole (15%)
- pomoč v knjižnici (10%)
- predstavitev v razredu (5%)
- 100 ur koristnega dela (2,5%)
- vpoklic v vojsko za 3 mesece (2,5%)
- čiščenje Celje (2,5%)
- organizacija dogodka (2,5%)
- čiščenje ravnateljjeve hiše (2,5%)
- izredno šolanje (2,5%)
- pomoč starejšim občanom in pomoč v bolnišnici (2,5%)

Analiza odgovorov že **sankcioniranih dijakov**:

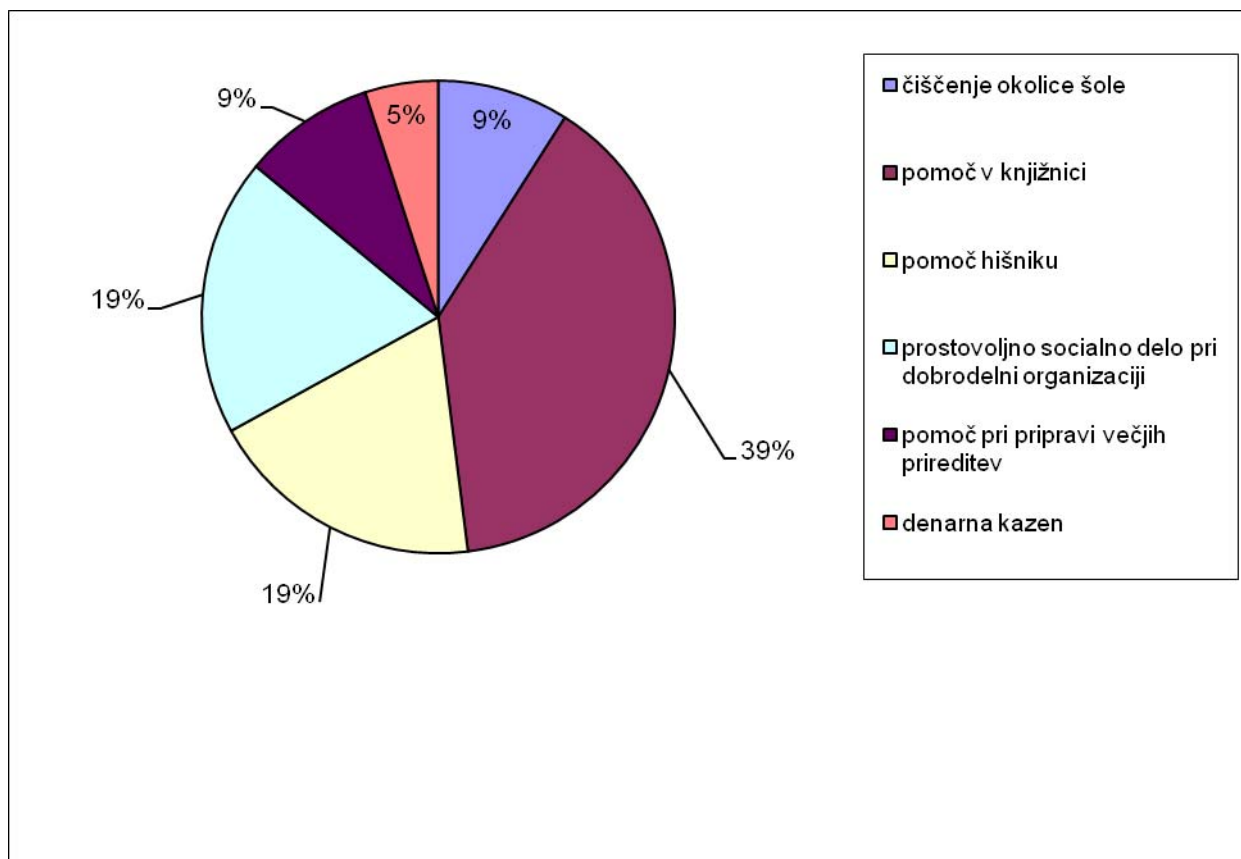
Pod **opomin** so dijaki navajali naslednje predloge:

- pomoč v knjižnici (39%)
- prostovoljno socialno delo pri dobrotelni organizaciji (19%)
- čiščenje okolice šole (19%)
- pomoč hišniku (9%)
- dodatno delo v šoli po končanem pouku (9%)
- denarna kazen (5%)

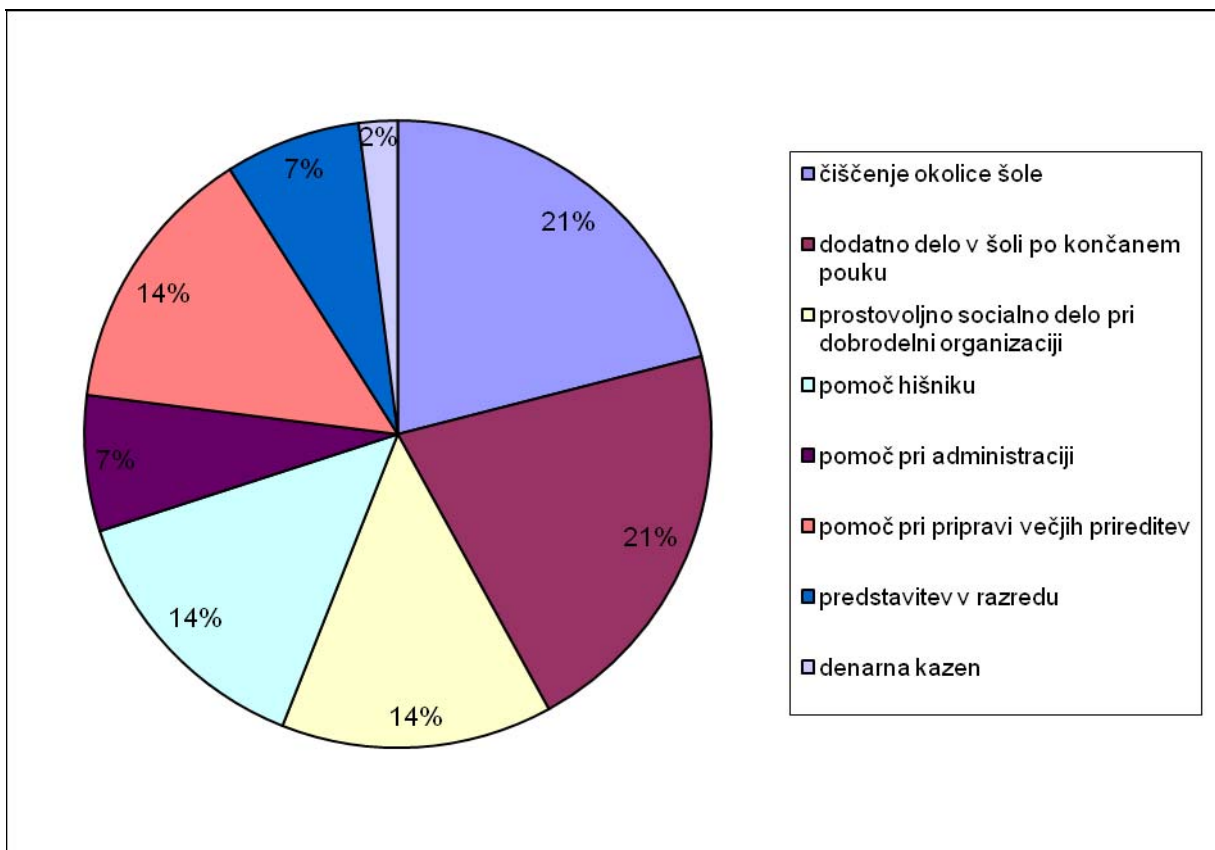
Za zamenjavo **ukora razrednika** so predlagali:

- pomoč v knjižnici (39%)
- prostovoljno socialno delo pri dobrodelni organizaciji (19%)
- pomoč hišniku (19%)
- čiščenje okolice šole (9%)
- pomoč pri pripravi večjih prireditev (9%)
- denarna kazen (5%)

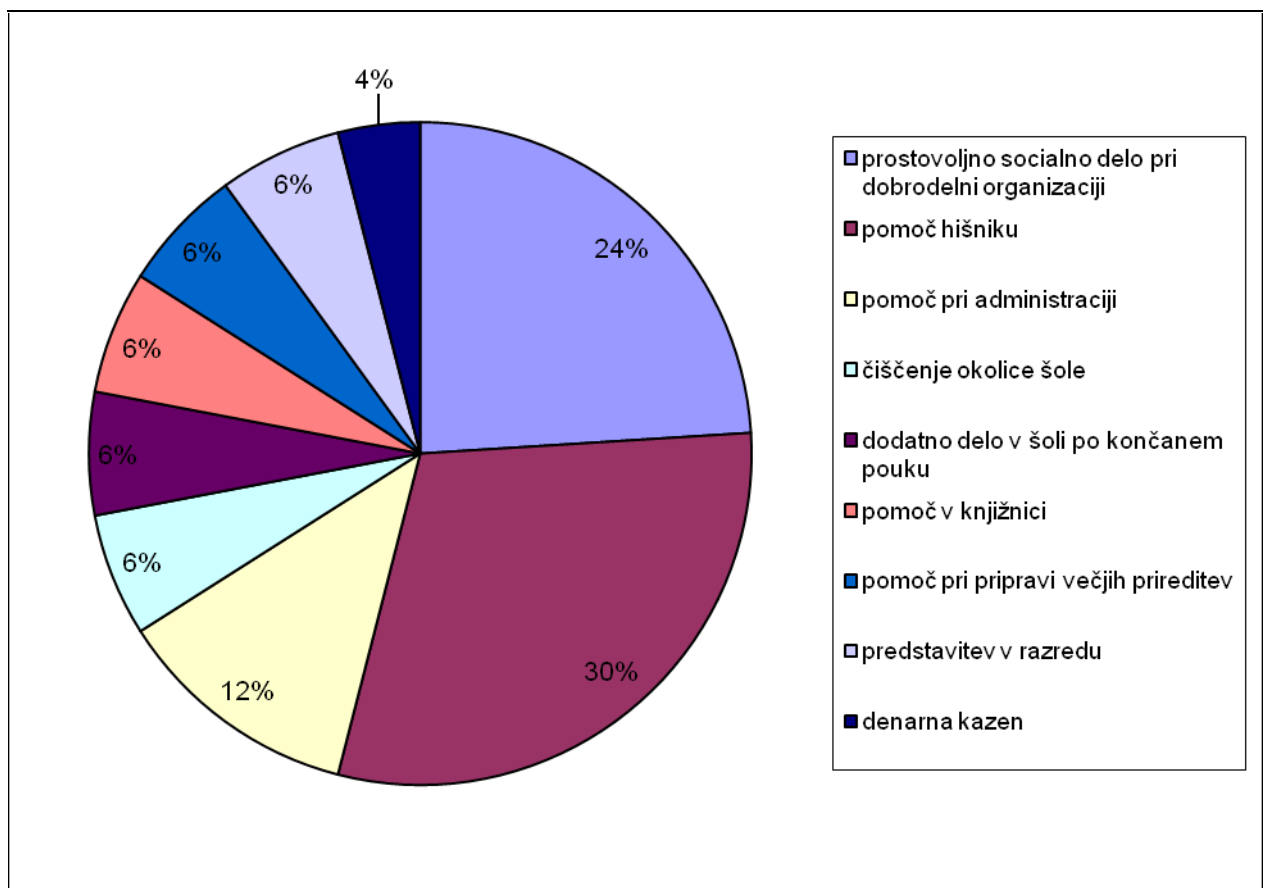
Predlogi za zamenjavo ukora oddelčnega učiteljskega zbora so:

- čiščenje okolice šole (21%)
- dodatno delo v šoli po končanem pouku (21%)
- prostovoljno socialno delo pri dobrodelni organizaciji (14%)
- pomoč hišniku (14%)
- pomoč pri pripravi večjih prireditev (14%)
- pomoč pri administraciji (7%)
- predstavitev v razredu (7%)
- denarna kazen (2%)

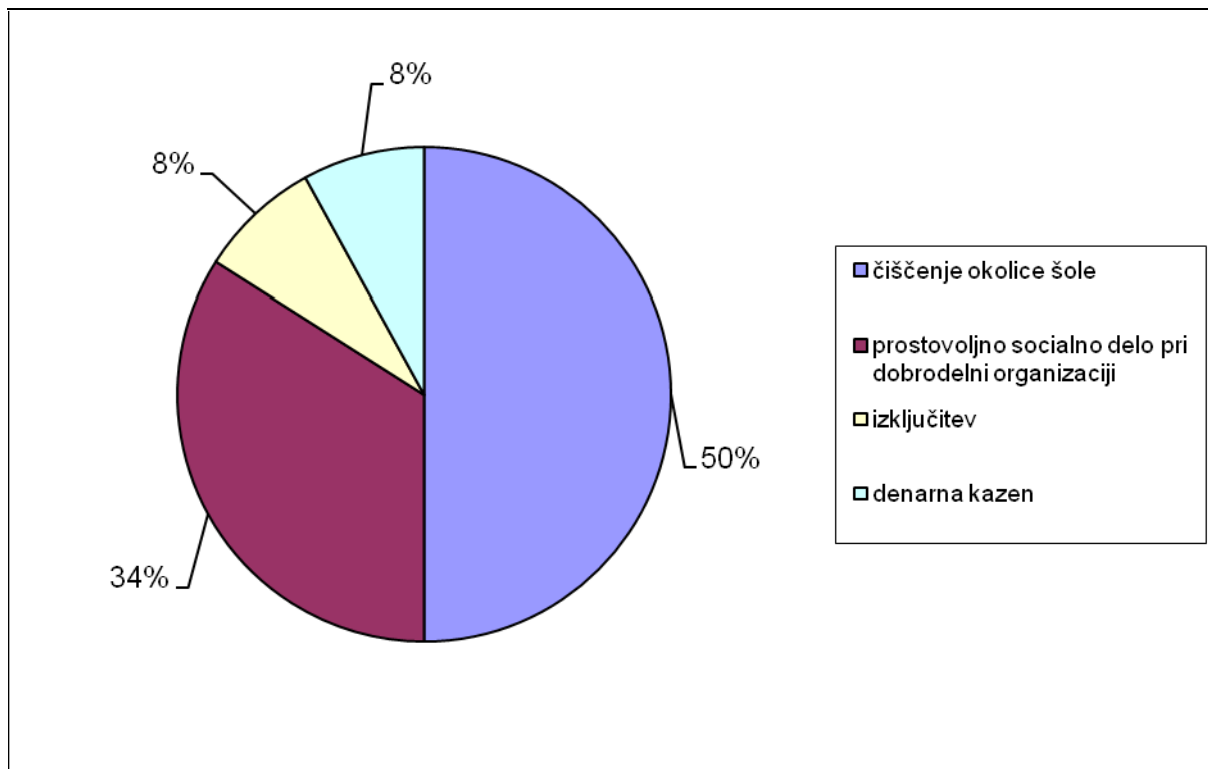
Predlogi za zamenjavo **ukora učiteljskega zbora** z alternativno sankcijo so:

- pomoč hišniku (30%)
- prostovoljno socialno delo pri dobrotelni organizaciji (24%)
- pomoč pri administraciji (12%)
- čiščenje okolice šole (6%)
- pomoč v knjižnici (6%)
- pomoč pri pripravi večjih prireditev (6%)
- predstavitev v razredu (6%)
- dodatno delo v šoli po končanem pouku (6%)
- denarna kazen (4%)

Za ukinitve ukrepa **pogojne izključitve** so podali predloge kot so:

- čiščenje okolice šole (50%)
- prostovoljno socialno delo pri dobrodelni organizaciji (34%)
- izključitev (8%)
- denarna kazen (8%)

Analiza in utemeljitev odgovorov na **9. vprašanje**:

Dijaki so razporejali alternativne sankcije pod že obstoječe formalne sankcije. Namen vprašanja je bil, da ugotovim katere alternativne sankcije se dijakov zdijo lažje, težje. Opomin je najlažja formalna kazen in tako naj bi dijaki pod opomin razporejali alternativne sankcije, ki se jim zdijo bolj blage in nezahtevne. Pogojna izključitev je po stopnji sankcij najtežja oblika sankcioniranja in pod to kategorijo naj bi dijaki uvrščali alternativne sankcije, ki se jim zdijo najbolj zahtevne in stroge.

Nesankcionirani dijaki:

Nesankcionirani dijaki so pod obstoječe sankcije razporedili naslednje alternativne sankcije. Zraven formalne sankcije je zapisana alternativna sankcija, ki je z največ procenti zasedla to kategorijo.

OPOMIN: ČIŠČENJE OKOLICE ŠOLE

UKOR RAZREDNIKA: DODATNO DELO V ŠOLI PO KONČANEM POUKU

UKOR ODDELČNEGA UČITELJSKEGA ZBORA: ČIŠČENJE OKOLICE ŠOLE

UKOR UČITELJSKEGA ZBORA: PROSTOVOLJNO SOCIALNO DELO PRI DOBRODELNI ORGANIZACIJI

POGOJNA IZKLJUČITEV: PROSTOVOLJNO SOCIALNO DELO PRI DOBRODELNI ORGANIZACIJI

Zanimivo je, da se čiščenje okolice šole pojavi kot najpogostejši odgovor tako pri opominu, ki je lažja sankcija in pa ukoru oddelčnega učiteljskega zbora. Smiselno je to interpretirati na ta način, da tudi čiščenje okolice šole ima več stopenj in ponuja različna dela, ki se razlikujejo po stopnji težavnosti in pa tudi v tem, koliko ur čiščenja okolice šole morajo opraviti kot alternativno sankcijo. Po pogovoru s hišnikom, gospodom Rajkom Gajškom sem ugotovila, da je dela v okolici šole dovolj in da so ga dijaki so sedaj opravljali odgovorno. Sankcionirani dijaki lahko hišniku pomagajo nositi vodo, pomagajo lahko pobirati smeti in urejati okolico, med drugimi je možnost, da urejajo šolsko igrišče. Ne smejo pa opravljati dela, pri katerem se lahko poškodujejo (košnja trave). Zato bi bilo smiselno za hujšo, težjo kazen določiti večje število ur čiščenja šole.

Med lažjo in težjo obliko čiščenja okolice šole se pojavi pod kategorijo ukor razrednika najpogostejši odgovor delo v šoli po končanem pouku. Ker prestopniki po navadi niso ravno deloholiki, bi jim nesankcionirani dijaki za težjo sankcijo od čiščenja okolice šole izrekli delo po končanem pouku. Morali bi opraviti delo pod prisilo, odvzelo bi jim njihov prosti čas, zato bi verjetno v prihodnje premislili o nadaljnjem kršenju pravil. Pridobljeni podatki nakazujejo možnosti, ki jih ponuja šolsko okolje, ki je v primerjavi z ostalimi srednjimi šolami dosti večje. Prav tako pa je opazna želja po javnem izreku sankcije, saj se le tako uveljavi tudi njena neformalna teža.

Pod najtežje sankcije (ukor učiteljskega zbora, pogojna izključitev) so dijaki uvrstili prostovoljno socialno delo pri dobrodelni organizaciji. Vsekakor gre v tej želji prepoznati potrebo po ustrezni resocializaciji v družbeno koristnem delu in poskusu razvijanja empatije do soljudi kot tudi do okolice nasploh. Natančen opis sankcije, kot tudi njena ustreznost je nekaj kar presega mojo raziskovalno tematiko pa tudi moje sposobnosti. Z natančnim normiranjem sankcije, kot tudi odločanjem komu jo podeliti in komu ne se bodo morali ukvarjati ustrezni strokovnjaki, na primer svetovalne delavke, sociologi, vodstvo šole.

Sankcionirani dijaki:

Sankcionirani dijaki so pod obstoječe sankcije razporedili naslednje alternativne sankcije. Zraven formalne sankcije je zapisana alternativna sankcija, ki je z največ odstotki zasedla to kategorijo.

OPOMIN: POMOČ V KNJIŽNICI

UKOR RAZREDNIKA: POMOČ V KNJIŽNICI

UKOR ODDELČNEGA UČITELJSKEGA ZBORA: ČIŠČENJE OKOLICE ŠOLE

UKOR UČITELJSKEGA ZBORA: POMOČ HIŠNIKU

POGOJNA IZKLJUČITEV: ČIŠČENJE OKOLICE ŠOLE

Pod lažji sankciji (opomin, ukor razrednika) se pojavi alternativna sankcija pomoč v knjižnici. Kot sem že utemeljila prej, se sankcionirani dijaki ne želijo izpostavljati širši množici in doživeti neformalno sankcijo s strani sovrstnikov in mimoidočih. Delo v knjižnici se jim očitno ne zdi zahtevno in ne zahteva veliko napora in fizičnega dela. Tam jih vidi manjše število ljudi in pa verjetno ne morejo opravljati dela knjižničarke, saj za to niso kvalificirani, zato opravljajo manjša, nezahtevna dela. Po pogovoru s knjižničarko, gospo Tanjo Tratenšek sem izvedela, katera dela lahko opravljajo sankcionirani dijaki in to so: čiščenje in urejanje knjižnih polic, ovijanje knjig, urejanje gradiva in pa tudi samo pospravljanje knjižnice.

Pod težji formalni sankciji (ukor oddelčnega učiteljskega zbora in pogojna izključitev) se pojavi čiščenje okolice šole. Ugotavljam, da je sankcioniranim dijakom težje čistiti okolico šole, ker se bojijo neformalne sankcije s strani sovrstnikov, mimoidočih. Hkrati pa tudi fizično delo za njih predstavlja hujšo sankcijo, kar nam prav lepo oriše njihov odnos do dela.

Pomoč hišniku se je tudi uvrstila med težje sankcije, kar potrjuje zgoraj navedeno.

Odgovore dijakov ne gre torej interpretirati zgolj glede opravil, ki so jih izbrali, ampak predvsem s strani odnosa obeh skupin anketirancev do alternativnih sankcij. Če bi poskušala posplošiti bi lahko torej trdila, da mora ustrezna sankcija zajemati javno opazno fizično delo, ki bi se dopolnjevalo s prostovoljnim socialnim delom. Pri tem je seveda potrebno upoštevati specifične odklonskega posameznika in se temu prilagoditi. Razvidno je, da si dijaki želijo bolj kvalitetnih sankcij, ki bi v večji meri dosegale svoj namen kot jih dosegajo sedaj. Okolica šole in možnosti, ki jih naša šola kot del materialne kulture ima, so lepo prepoznavni v izbiri alternativnih sankcij. Prav tako pa se iz odgovorov vsaj delno vidi karakter obeh skupin in njihovo normiranje sankcije kot takšne.

V analizi sem zajela vse odgovore anketirancev, in da se opaziti nekaj neprimernih, nesmiselnih odgovorov, predvsem pri 9. vprašanju. Namerno teh odgovorov nisem izločila iz analize, saj se iz njih prepozna resnost dijakov do anket in pa tudi nezanimanje za temo, kot so sankcije v šolskem okolju.

3. ZAKLJUČEK:

3.1. POVZETEK UGOTOVITEV IN OVREDNOTENJE HIPOTEZ:

Glede na analizo anket lahko povzamem nove ugotovitve:

Na gimnaziji Celje – Center se pojavlja zelo nizek odstotek izrekanja alternativnih ukrepov. Alternativni ukrepi so nenatančno določeni, kar pri učiteljih povzroča določeno mero odpora in strah pred neustreznim sankcioniranjem. Zdi se, da je profesorjem lažje napisati opomin, kot pa izreči alternativni ukrep in poskrbeti, da se izvrši. Razlog je v tem, da takšno sankcioniranje zahteva od zaposlenih v šoli dosti večjo soudeležbo pri izvajanju sankcij ali pa vsaj pri nadzoru pri izvajanju sankcij.

Kritično lahko presojamo obstoječe formalne sankcije, saj opazimo da tretjina dijakov nadaljuje z odklonskimi dejanji, kar nam prikazuje neustreznost sankcij kot takšnih. Zato se tudi profesorji ne odločijo podeliti formalno predpisano sankcijo, ker na podlagi izkušenj presojajo, da so obstoječe sankcije neustrezne in nesmiselne, podeljevanje pa pomeni veliko birokratskega dela, kar pa ni delo učiteljev.

Pojavlja se tudi subjektivno podeljevanje sankcij. Določeni dijaki imajo privilegije in se jim sankcije subjektivno podeljujejo, ali pa se jim sploh ne. Starše teh dijakov lahko definirano kot razred lastnikov po Marxu, ki s svojo družbeno močjo, vplivom in pa celo pritiskom na učitelje dosežejo da se njihove otroke sankcionirana subjektivno ali pa sploh ne. Na tej točki sankcije izgubijo svojo objektivnost. Omenjene trditve so težko dokazljive in bi jih bilo potrebno preveriti z nadaljnjo študijo in natančnimi primeri, kar pa ni osrednji del problematike moje raziskovalne naloge.

Večina že sankcioniranih dijakov (53%) se strinjajo z dodeljenimi sankcijami in obstoječ način sankcioniranja zagovarjajo kot ustrezen. Sankcija se jim zdi ustrezna, ker so po večini prejeli samo list papirja in jim za kazen ni bilo potrebno opraviti dodatnega dela. Zanimivo pa je, da na splošno trdijo, da so sankcije zastarele in brez prave funkcije in učinka. Na prvi pogled se omenjeni podatki izključujejo, dejansko pa predvsem govorijo o tem, da dijaki sprejmejo sankcijo kot takšno. To, da obe skupini dijakov (sankcionirani in nesankcionirani) menita, da so obstoječe sankcije neustrezne, neučinkovite zgolj potrjuje potrebo po redefiniciji sankcij.

Opažam, da sankcionirani dijaki v večjih odstotkih poznajo oblike neustreznega sankcioniranja. Razlog je v tem da, tisti, ki so že bili sankcionirani menijo, da niso bili pravilno sankcionirani in krivično. Tisti, ki pa še niso bili sankcionirani ne morejo interpretirati svoje sankcije in zato je odstotek nepoznavanja neustreznega sankcioniranja pri dijakih brez sankcij večji. Pri tem se poraja vprašanje o sposobnosti samokritičnosti skupine že sankcioniranih dijakov in seveda vprašanje preverljivosti navedenih trditev skupine nesankcioniranih dijakov. Vsekakor se opažanja obeh skupin ne bi smela odpraviti oziroma zavreči brez nadaljnjih raziskav, potrjujejo pa hkrati dejstvo, da so obstoječe sankcije neustrezne.

Dijaki dajejo veliko podporo alternativnim sankcijam in jim pripisujejo večji vzgojni moment. Menijo, da bi opravljanje določenega družbeno koristnega dela pozitivno vplivalo na ostale sovrstnike in zniževalo odklonskost. Tu opazimo funkcionalnost odklonskosti v tem, da bi odklonska dejanja sprožila sankcije, ki bi bile v primeru legitimne podpore s strani dijakov, kot tudi učiteljev in ostalih delavcev v šoli smiselne in bi utrjevale vrednotno normativni konsenz šolskega okolja.

Ugotavljam tudi, da dijakom, ki pogosto kršijo pravila in so odklonski zamenjava formalnih sankcij z alternativnimi ne bi koristila. Do sedaj so le prejeli obrazce (opomine, ukore, itd...), če pa bi se uveljavile alternativne sankcije kot zamenjava le teh, bi ti dijaki dejansko morali opraviti dodatno delo, fizično delo, kar ni v njihovo korist, zato je stalnim prestopnikom lažje, če prejmejo samo list papirja in za svojo kršitev ne prejmejo alternativne, sankcije v fizični obliki.

Nesankcionirani dijaki želijo, da se odklonski dijaki, ki kršijo pravila izpostavijo, da jih vidijo drugi, da jih je sram, zato se kot največkrat izbran odgovor na vprašanje, katere sankcije bi bile primerne za zamenjavo s formalnimi pojavi čiščenje okolice šole. Ker do sedaj niso prejeli nobene primerne sankcije v smislu formalnih obstoječih sankcij želijo, da so kaznovani in da se na njih izvaja še neformalna sankcija s strani vrstnikov. To tudi potrjuje dejstvo, da že sankcionirani dijaki kot najpogostejši odgovor ponujajo »pomoč v knjižnici«. Tam jih vidi manj ljudi, manj vrstnikov, niso toliko izpostavljeni širši množici, zato se njim, odklonskim dijakom to zdi lažja sankcija, kot pa čiščenje okolice šole, kjer se na pogled vsim mimoidočim.

Če bi poskušala posplošiti bi lahko torej trdila, da mora ustrezna alternativna sankcija zajemati javno opazno fizično delo, ki bi se dopolnjevalo s prostovoljnim socialnim delom. Pri tem je seveda potrebno upoštevati specifične odklonskega posameznika in se temu prilagoditi. Razvidno je, da si dijaki želijo bolj kvalitetnih sankcij, ki bi v večji meri dosegale svoj namen kot jih dosegajo sedaj.

Ovrednotenje hipotez:

1. Izrekanja formalnih sankcij po šolskem pravilniku ni učinkovito, vendar z odklonskimi dejanji ne nadaljujejo vse osebe, ampak tretjina. Še vedno pa je to prevelik odstotek povratnikov, kar potrjuje neuspešno resocializacijo v šolskem okolju. Hipoteza je tako delno potrjena.
2. Vsekakor lahko potrdim večji vpliv alternativnih sankcij na odklonskega dijaka, vendar ne morem z gotovostjo trditi, da osebe ne bi nadaljevale z odklonskimi dejanji, ker je to odvisno od vsakega posameznika, ki je prejel alternativno sankcijo kot tudi od ustreznosti le te. 2. hipoteza je s tem potrjena.

3. Sankcije so same sebi namen in zagotavljajo delo birokratom, kar potrjujejo večstranski formularji, pošiljanje le teh s povratnicami, kar potrjuje tezo o birokratizaciji učiteljskega poklica.
4. Hipoteza se izkaže za pravilno, saj je zakonodaja preveč toga, da bi se prilagajala posameznim odklonskim dejanjem.

3.2. SUBJEKTIVNO VIDENJE RAZISKOVALNEGA PROBLEMA:

Pri raziskovanju izbrane tematike sem se soočila z izjemno težavnostjo podeljevanja in oblikovanja sankcij. Šola kot družbeno okolje ponuja svojevrstne posebnosti odnosov med najstniki in avtoriteto, ki jo predstavljajo delavci na posamezni organizaciji. S tem mislim tako na učitelje kot na ostale zaposlene na primer tajnico, hišnika, snažilka...

Pri svojem raziskovalnem delu sem ugotovila, da ima zgolj povezovanje formalnih in neformalnih sankcij moč preprečevanja nadaljnjih odklonskih dejanj. Vsekakor menim, da bi bilo zanimivo to raziskovalno delo nadaljevati in natančno določiti sankcije za posamezna odklonska dejanja. Priporočila bi, da se pri tem upoštevajo specifike vsake posamezne šole in zmožnosti, ki jih ima v okolju v katerem obstaja.

4. VIRI IN LITERATURA:

Barle Lakota A., Počkar M., Novak Fajfar B., Popit T., Pluško A..2004. *Uvod v sociologijo*, učbenik za sociologijo v gimnazijskem izobraževanju. Ljubljana: DZS

Barle Lakota A., Počkar M., Novak Fajfar B., Rener T., G. Antić M., Popit T., Pluško A., Ratkai Ilič M..2010. *Sociologija*, učbenik za 289-urni predmet sociologije v 4. letniku gimnazijskega izobraževanja. Ljubljana: DZS

Pravilnik o šolskem redu v srednjih šolah. Ljubljana 2010

Izrekanje vzgojnih ukrepov. Celje 2011

Kirbiš M..2008. *Mladi na prestajanju zaporne kazni – pričakovanja glede prihodnosti*, diplomsko delo. Ljubljana

<http://www.lung.si/gradiva/SOCIOLOGIJA.pdf>

<http://www.ljudmila.org/matej/privacy/vsebina/druzba.html>

5. OPOMBE:

Kot prilogi dodajam anketni vprašalnik in formular za dodelitev ukora razrednika.